

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

IV РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 50

София, петък, 6 март

1931 г.

53. заседание

Четвъртък, 5 март 1931 година

(Открито отъ председателя Н. Найденов въ 16 ч. 40 м.)

Председателът: (Звъни) Обявявам заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Ангеловъ Иванъ, Андреевъ Ставри, Аретовъ Никола, Баевъ Христо, Бешковъ д-ръ Иванъ, Гавановъ Йорданъ, Гайдаджиевъ Димитъръ, х. Галибовъ Хюсеинъ, Георгиевъ Стойчо, Георгиевъ Страшимиръ, Герай Мехмедали, Горневъ Христо, Губидѣльниковъ Георги, Данковъ Георги, Данчевъ Панайотъ, Димитровъ Владимиръ, Драгановъ Василь, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Евтимовъ Борисъ, Ецовъ Борисъ, Желѣзовъ д-ръ Димо, Икономовъ Димитъръ, Калчевъ Панайотъ Тинчевъ, Кацковъ Левъ, Кожаклиевъ Колю, Кознички Величко, Колевъ Еню, Кулишевъ Георги, Куневъ Кузманъ, Лѣкарски Иванъ, Милевъ Милю, Митевъ Василь, Митевъ Добри, Мошановъ Стойчо, Омарчевски Стоянъ, Орошакъ д-ръ Хараламби, Паневъ Милинъ, х. Петковъ х. Георги, Петровъ Иванъ, Поповъ Кръстанъ, Пъчевъ Георги, Реджовъ Григоръ, Рясковъ Стефанъ, Савовъ Стоименъ, Сапунджиевъ Никола, Сидовъ Пандо, Силяновъ Христо, Славовъ Кирилъ, Статевъ Христо, Стефановъ Стефанъ, Тодоровъ Петъръ, Харизановъ Иванъ, Христовъ Борисъ, Христовъ Димитъръ, Христовъ Кирко Цвѣтковъ, п. Цвѣтковъ Кръстю, Цвѣтковъ Цвѣтко, Цуцумановъ Петъръ, Ченгелиевъ Антонъ, Чернооковъ Георги, Шиваровъ Маринъ, Янгѣзовъ Теню, Яневъ Димитъръ и п. Янчевъ Иванъ)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпуск на следнитъ народни представители:

- На г. Добри Даневъ — 3 дни;
- На г. Владимиръ Начевъ — 2 дена;
- На г. Василь Игнатовъ — 1 день;
- На г. Ставри Андреевъ — 1 день;
- На г. Димитъръ Гичевъ — 3 дни;
- На г. Никола Кемилевъ — 9 дни;
- На г. Борисъ Евтимовъ — 2 дена;
- На г. Стефанъ Бояджиевъ — 3 дни;
- На г. д-ръ Иванъ Бешковъ — 1 день;
- На г. Вълчо Даскаловъ — 4 дни;
- На г. Драгомиръ Апостоловъ — 4 дни;
- На г. Григоръ Чешмеджиевъ — 1 день;
- На г. Кирко Цвѣтковъ Христовъ — 4 дни и
- На г. Христо Горневъ — 2 дена.

Съобщавамъ на Събранието, че отъ Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти е постъпило предложение за тълкувателно решение къмъ решението на Народното събрание за одобрение на I-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 3 юлий 1928 г., протоколъ № 48 бисъ, за отнимането на концеситъ за експлоатацията на държавнитъ гори, находящи се въ басейна на Кричимската (Въча), Мѣста и Доспатската рѣки, както и ония въ Василиковска и Малкотърновска околии. (Вж. прил. Т. I, № 83)

Това предложение ще бжде раздадено на г. г. народнитъ представители и поставено на дневенъ редъ.

Постъпило е питане отъ народния представител г. Никола Пждаревъ къмъ г. министра на земледѣлието и дър-

жавнитъ имоти — относно произволно налагани глоби на нарушители на закона за горитъ и относно трудния поминъкъ на селата въ Видинска околия.

Г. Пждаревъ моли г. министра да му отговори, счита ли, че това положение може да се остави да продължи така и не намира ли, че трѣбва да се отговори на една въпросна нужда на въпроснитъ села, като се направи съответно изменение на закона за горитъ.

Постъпило е също така питане отъ народния представител г. Илия Януловъ къмъ г. министра на търговията, промишлеността и труда — относно неизпълнение постановленията на закона за застраховка противъ безработица.

Г. Януловъ пита г. министърътъ какво е направилъ, какво смѣта да направи, за да се намали и у насъ свързаното съ капиталистическия режимъ страшно бедствие на безработица.

Тия питання ще се изпратятъ на съответнитъ г. г. министри, за да отговорятъ, съгласно правилника.

Пристъпваме къмъ дневния редъ.

С. Кърловъ (з. в): Г. председателю! Преди това искамъ думата.

Председателът: Има думата г. Кърловъ.

С. Кърловъ (з. в): Миналата седмица направихъ едно питане за побоя на кмета на с. Борованъ. Искамъ да знамъ, ще ми се отговори ли на това питане или не.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Колко пъти искате да Ви отговарямъ?

Министъръ В. Молловъ: Въ всѣко заседание!

С. Кърловъ (з. в): Освенъ това, далъ съмъ и друго питане, за арестуването на окръжния съветникъ Константиновъ Георгиевъ отъ Врачанския окръженъ съветъ. Искамъ да знамъ също, ще ми се отговори ли и на това питане или не.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Нищо не зная за него.

Министъръ В. Молловъ: Ще се направи справка и ще Ви се отговори.

Председателът: Г. министър-председателъ, когато бжде готовъ, ще Ви отговори

С. Кърловъ (з. в): Той е готовъ да ми отговори на питането за борованския кметъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: На това питане азъ отговорихъ вчера.

Г. Марковъ (з. в): Инцидентно отговорихте на това питане.

С. Златевъ (з. в): Вчера Вие направихте питане къмъ Георги Марковъ!

Министър-председател А. Ляпчев: Моето питане към него бѣше намѣсто.

Председателъ: Въ вчерашното заседание Ви е отговорено на питането за кмета на с. Борованъ.

Г. Марковъ (з. в): Не е отговорено.

Т. Мечкарски (з. в): И азъ съмъ далъ питане по сѣщия въпросъ — за нанасяне побой на кмета на с. Борованъ — и моля г. министра на вътрешнитѣ работи да ми отговори, понеже въпросътъ е известенъ.

П. Миновъ (з. в): Г. министър-председателъ е готовъ да отговори на това питане.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Искате постоянно да се занимаваме съ праздни приказки!

Отъ земледѣлцитѣ: А-а-а! (Възражения)

Министър-председател А. Ляпчевъ: Казахъ вчера, да повтори и сега, кметътъ на с. Борованъ е влѣзълъ въ властта на полицията и затова е тегленъ подъ отговорностъ отъ прокурора.

П. Миновъ (з. в): Нека нашитѣ другари развиятъ питането си.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Нѣма време. Не мога да спѣвамъ г. министра на финанситѣ, който ще прави изложение по бюджета.

С. Кърловъ (з. в): Този човѣкъ е боленъ, обвитъ е въ овчи кожи и лежи сега.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Не е така, както казахте вчера вие. Ако има виновенъ, той ще си понесе отговорността. Разберете! (Възражения отъ земледѣлцитѣ) Азъ не съмъ оставялъ никого да не бѣде наказанъ, но не мога да слушамъ вашитѣ твърдения тукъ, че той билъ умрѣлъ.

С. Кърловъ (з. в): Не е вѣрно. Ние не сме твърдили това. Вие не отговаряте на онова, за което Ви питаемъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Шантажи и само шантажи правите! Идвате при менъ, азъ да вземамъ телефона, за да ви предвардвамъ отъ това и онова! Я оставете тия работи! Срамота е!

П. Миновъ (з. в): Касае се въпроса за защита правата на гражданина.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Има сѣдъ.

Т. Стоилковъ (д. сг): (Къмъ П. Миновъ) Стига, бе!

Министър-председател А. Ляпчевъ: Има прокурори и сѣдебни следователи. Азъ не мога тукъ да решавамъ тия въпроси така, както вие искате, преди да се е произнесълъ сѣдебниятъ следователъ и сѣдътъ.

Т. Мечкарски (з. в): Хората се възмущаватъ. Убихте Маринополски, а сега го обявявате за невиненъ!

Министър-председател А. Ляпчевъ: Ти си единъ полицейски агентъ на Стамболийски. Познавашъ всички безобразия на Стамболийски и затуй се занимавашъ съ тия въпроси.

Т. Мечкарски (з. в): (Възразява нѣщо)

Министър-председател А. Ляпчевъ: Млъкни! Имашъ суратъ още да говоришъ за борованския кметъ!

Т. Стоилковъ (д. сг): (Сочейки Т. Мечкарски) Защитна свободата на гражданитѣ! Организирахте кабалистични шайки да убивате хората. Не знаешъ що приказвашъ! (Глъчка)

Председателъ: (Звъни)

Т. Стоилковъ (д. сг): Вие (Сочи Т. Мечкарски) бѣхте байрактаръ на побойницитѣ. Съ присѣди организирахте побойща.

П. Миновъ (з. в): Ти пъкъ какъ измислювашъ туй, бе!

Т. Стоилковъ (д. сг): Млъкни! Стига си плѣскалъ ти, бе адвокатъ ниединъ! Народенъ представителъ! Присѣди носите за побойща.

Г. Марковъ (з. в): Праздни приказки.

Председателъ: (Звъни) Моля, г-да, по това питане г. министър-председателъ ви отговори вчера.

Отъ земледѣлцитѣ: Какво отговори?

Т. Стоилковъ (д. сг): Изкарвате умрѣли хората. Кои сѣ тия умрѣли хора?

П. Миновъ (з. в): Сѣщитѣ лица продължаватъ да изпълняватъ функциитѣ си, а тѣ трѣбва да бѣдатъ отстранени отъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Прокуроръ има, бе, той ще тегли подъ отговорностъ — и кмета ще тегли подъ отговорностъ, и другитѣ лица ще тегли подъ отговорностъ. Разберете. Хайде де!

Т. Стоилковъ (д. сг): (Къмъ земледѣлцитѣ) Вие съ кабалистични знакове опредѣляхте жертвитѣ, които трѣбва да бѣдатъ наказани.

П. Миновъ (з. в): Вие трѣбва да вземете мѣрки, г. министре.

Министър-председател А. Ляпчевъ: По вашитѣ показания ли ще взема мѣрки или по шантажитѣ, които правите тукъ? Казахте тукъ, че кметътъ на Борованъ билъ умрѣлъ, а той е живъ и здравъ.

В. Драгановъ (з. в): (Възразява нѣщо)

Т. Стоилковъ (д. сг): Това е пъкъ кучето! (Глъчка)

Председателъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да!

Министър-председател А. Ляпчевъ: Царвули си кралъ презъ време на войната и си даденъ подъ сѣдъ. Ти да мѣлчишъ тамъ.

В. Драгановъ (з. в): (Възразява нѣщо)

Т. Стоилковъ (д. сг): (Къмъ земледѣлцитѣ) Какъ не ви е срамъ! Тоя хулиганъ (Сочи В. Драгановъ) тероризира Камарата. Прозвище на куче!

Председателъ: Пристъпваме къмъ точка първа отъ дневния редъ: първо четене законопроекта за бюджета на държавата за 1931/1932 финансова година — продължение изложението на г. министра на финанситѣ и разискване.

Има думата г. министърътъ на финанситѣ, за да продължа речта си отъ вчера.

Министър В. Молловъ: Г. г. народни представители! Вчера азъ имахъ честта да ви изложа основнитѣ данни, които засѣгатъ нашето стопанско положение въ свръзка, съ огледъ на бюджета на държавата, и се спрѣхъ около въпроса за икономията, които бяха могли да бѣдатъ добити въ разходитѣ на държавата въ свръзка съ реорганизацията на нашитѣ администрации и специално съ огледъ на чиновническия въпросъ у насъ.

Вие си припомняте, че споредъ чл. 3, точка д отъ закона за бюджета за 1930/1931 г., Народното събрание бѣ ми възложило задачата да се изравнятъ заплатитѣ на чиновницитѣ, чрезъ създаването на единъ общъ фондъ, съставенъ по една наредба отъ Финансовото министерство, отъ всичкитѣ бюджетни и извънбюджетни добавъчни възнаграждения, които се получаватъ отъ нашитѣ чиновници по разнитѣ ведомства. Министерството на финанситѣ изработи такава наредба, обаче въ това време стопанската депресия, която азъ очертахъ въ вчерашното заседание, доведе до едно друго мѣроприятие на правителството, което се одобри съ законъ — именно съ огледъ на една извънредна нужда за изплащане на пенситѣ се наложи процентно намаляване на заплати и на добавъчни възнаграждения за последнитѣ три месеца отъ бюджетната 1930/1931 г. При новото положение на намалени заплати, счете се за по-целесъобразно, вмѣсто въпросътъ за заплатитѣ на чи-

новниците да се разрешава въз основа на една наредба, одобрена от Министерския съвет, чрез която да се обединят в един фонд добавъчните възнаграждения, да се пристъпи въобще към неговото уреждане чрез бюджета по един начин по-радикален и по възможност по-целесъобразен.

Аз бих могъл да занимам Народното събрание с общия въпрос за чиновничеството. По него имам съвсем възможност и друг път, при други разисквания, да дам подробни осветления. Тръбва да кажа, че върху числото на нашия чиновнически персонал — за което число и друг път в един или в друг смисъл се е говорило, пред вид задължението, което ние бяхме поели за съкращение числото на чиновническия персонал — сега няма да се спирам, толкова повече, че статистиките за числото на чиновниците в разните държави не са основани върху еднаква база и, следователно, не може да бъде направено едно сравнение по един разумен, по един целесъобразен начин.

Според бюджета за 1930/1931 г. числото на нашите държавни служители възлиза на 85 250 души. Като сметнете, че нашият разходен бюджет, заедно с бюджета на железниците и с този на фондовете, е 8 536 000 000 цифрено, личните разходи за заплати на персонала са 2 673 000 000 л. и за странични възнаграждения, за които ставаше дума, са 331 000 000 л. или всичко около 3 004 000 000 л. — ще дойдем до заключение, че у нас за заплати и странични възнаграждения са отивали 35-15% от бюджетните разходи.

Аз обърнах особено внимание върху числото на нашите чиновници, съглед на известни сведения, които добих от другде. За Гърция, напр., се предаде, че там имат едва не само 48 000 чиновници и, следователно, отношението на персоналните разходи към външните, към другите разходи по бюджета било около 13-5%. При една проверка, обаче, излиза, че в това число не влизат чиновниците по железниците, които, като се прибавят, чувствително увеличават това число.

Също тъй тръбва да кажа, че имам сведения за числото на чиновниците другде, обаче на едно място чиновниците по железниците са прибавени, на друго място извадени. Тъй щото не можем да видим едно по-точно заключение.

В Унгария пък без чиновниците по железниците, броят на чиновниците е 81 219 души. За чиновническите заплати отиват 50-5% от разходния бюджет. В Австрия без чиновниците по железниците, броят на държавните чиновници е 99 494, а пък само броят на железничарите е приблизително около 80 хиляди души. В Румъния, без чиновниците по железниците, броят на държавните чиновници е нарастнал след присъединяването на новите земи на 240 000 души. Няма да ви привеждам данни за броя на чиновниците в другите държави, защото това сравнение не би ни довело до никакви по-прецизни, по-точни заключения.

Ние се опитвахме да направим съкращения на чиновниците, обаче се убедихме в едно — че без основна организациона реорганизация, реформа на службите, това съкращение не би могло да стане по един полезен за самите администрации начин. Тръбваше да спрем нашето внимание върху другия въпрос: додето бъде извършена тази реорганизация на службите, да обърнем нашето внимание върху възнагражденията на чиновниците. Известно ви е, че в нашия бюджет — и това нееднократно е изтъквано — е съществувала една голяма неяснота в тия възнаграждения, която неяснота беше създадена в времената след войните, поради едно естествено чувство на самоотбрана, ако е позволено тъй да кажа, от страна на самото чиновничество, а от друга страна, поради невъзможността по някой път да се гласуват ясни кредити от Народното събрание.

От 1921/1922 г. — а това движение се засили в 1923 г. — за подобряване на чиновническите заплати извън гласуването от Народното събрание кредити се потърсиха сръдства чрез създаването на така наречените персонални добавки по Министерството на железниците и добавъчни стотинки по Министерството на финансите. Времената, които се преживяха тогава, оправдаваха до известна степен тоя начин на действие, но той не можеше да не бъде един временен начин, който не би могъл да трае по-дълго време в всички редовен бюджет. Следователно, искането се насочи към обединяване, уясняване и посоч-

ване на едни еднакви, справедливи и явно установени заплати.

Вие знаете, че през 1922 г. се създадох известни щатни таблици, които целеха да уеднаквят всичките служби в Министерствата в определени категории. Тъй не се свързаха с установяването на заплатите. Последните се определяха с други таблици, които бяха гласувани на два пъти от Народното събрание. И понеже тези заплати не бяха достатъчни, прибъгна се към така наречените допълнителни за длъжността възнаграждения, пак по една таблица. Но тъй като и това увеличение не беше достатъчно, прибъгна се и към друга една особена таблица за възнаграждение на чиновниците според тяхното семейно положение. По такъв начин се създаде действително една голяма сложност в възнагражденията на чиновниците. Всъщност, които отваряше нашия бюджет или по-добре таблиците към бюджета, тръбваше преди всичко да търси в щатната таблица категорията и класа на длъжностното лице, за да установи и да види каква е неговата заплата, към нея да прибави добавъчното месечно или годишно възнаграждение, посочено в втората графа, към това да прибави пък по раздателните списъци — защото не можеше да знае какво е семейното положение на всеки един чиновник — онова, което се получава като възнаграждение за семейно положение и, на четвърто място, към така получената сума, да прибави тези явни или скрити добавъчни възнаграждения, които съществуват в повечето ведомства в форма на разни стотинки, процента, премии и т. н. Очевидно е, че по тоя начин от една страна имаше една неяснота, една неустановеност за всеки един, който би желал да има една представа за действителната, реалната заплата на едно длъжностно лице, а от друга страна, заедно с туй пък се разви — тръбва да кажа, не без участието на известни чиновници или на известни части от чиновничеството — и една взаимна агитация, чрез което се създадох в обществото току-речи разни легенди за едни преголми възнаграждения, които са се получавали вследствие тази неяснота. Щатните таблици от 1922 г. от своя страна не издържаха натиска и от страна на чиновниците, и от страна на други лица, които мислеха, че по тоя начин могат да внесат една по-голяма справедливост в възнагражденията на чиновничеството. Чрез бюджета на държавата от 3-4 години насам щатните таблици в действителност престанаха да бъдат отъзи, които се предвиждаха в 1922 г. Преди всичко се допусна една извънкатегория и за тази извънкатегория се създадох разни възнаграждения. След туй, по всички администрации, се отбелязаха движения за прехвърляне от II-ра в I-ва категория, от III в II и т. н. Съ други думи, щатни таблици в действителност не останаха. И затуй тръбваше Министерството на финансите да предприеме една двойна работа. То тръбваше, от една страна, да подготви създаването на нови щатни таблици, като основа на едно общо разбиране, на една база на справедливост да се изработят щатни таблици от всяко ведомство, защото една обща таблица, по подобие на тази от 1922 г., надали би могла да издържи, защото не държи и не може да държи сметка за разните категории служби, категории не в смисъл на таблицата, но в смисъл на служби, на разни квалификации, на разни нужди на разните ведомства — не можеше да се създаде еднаквост там, където тази еднаквост не съществувала. Но това е една по-продължителна, по-сериозна работа. Тя е извършена от Министерството на финансите, извършена е в смисъл на подготвяне — самото Министерство на финансите не може да я разреши без отделните ведомства да се произнесат по нея и да създадат онова, което е нагледно за тяхната специфичност и което може да им бъде полезно в предстоящите години като начало на едно добро уреждане и развитие на службите. Обаче, както ви казах, всичките материали са готови и, следователно, цълият този въпрос може да бъде разрешен в едно много непродължително време.

От друга страна Министерството на финансите тръбваше да разреши и въпроса за заплатите. Нигде заплатите на държавните чиновници не са високи — не в смисъл на едно сравнение между нашите чиновнически заплати и чуждите; това сравнение не може да се направи: условията, традициите, нравите и обичаите на разните страни са много разнообразни. По начало заплатите на държавните служители не могат да се сравняват по своите размери и с заплатите, които биха могли да бъдат получавани в свободния живот, извън държавните

служби. Това, което характеризираше известни държави, то бѣше стремѣтъ да се създаде едно постоянство на служби, да се създаде една почетност на тѣзи служби, единъ особенъ ореолъ, едно зачитане отъ страна на обществото, сигурност по отношение на една скромна, дълготрайна издрѣжка, а отъ друга страна една почетност въ изпълнението на службата — не толкова за заплатата, не за служене съ лукративна целъ, колкото за изпълнение на единъ общественъ дългъ. Такова едно разбиране сега въ последно време не може да се поддържа тъй строго по начина, както то се поддържаше отъ войнитѣ въ германската държава, особено въ Прусия, както то сега съществува между английското чиновничество, защото условията на живота се промѣниха и нуждитѣ на чиновничеството надрастнаха онова, което съществуваше преди войнитѣ. Но при все туй началата, върху които сѣ градени заплатитѣ на държавното чиновничество, не могат да бѣдат идентифицирани съ тѣзи, които съществуват въ свободния животъ.

Затова много ясно е, г-да, че въ известни учреждения, които се приближават до такива въ свободния животъ, учреждения, които сѣ сродни на известни стопански учреждения съ голѣми отговорности, ако държавата желае да намѣри подходящи хора, естествено, ще трѣбва да предвижда и възнаграждения, които да съответствуватъ, ако и не напълно, то поне приблизително, на онова, което свободниятъ животъ дава. Не може въ известни случаи държавата, която би искала да организира една индустрия, примѣрно да кажа, да се отнесе до хора, които сѣ рѣдно подготвени или слабо подготвени или сѣ хора, които нѣматъ никакви особени познания. Не може, примѣрно казвамъ, една фабрика за аероплани да бѣде ръководена отъ единъ инженеръ, който не е специалистъ или който нѣма никакъвъ патентъ, или който нѣма никакви особени познания, а ще трѣбва да се ангажира надлежно лице, което пъкъ ще иска и съответното възнаграждение. Едновременно съ това азъ споменавамъ и за държавнитѣ банки, които нѣкои искатъ да приспособятъ къмъ една обикновена администрация — да кажемъ, къмъ администрацията, която съществува по едно обикновено министерство; по едно обикновено ведомство — безъ да държатъ смѣтка, че отговорноститѣ, които се поематъ тамъ, сѣ голѣми, че възможноститѣ, които съществуватъ за известни косвени — не грѣки, азъ нѣма да кажа грѣки — облаги, могат да бѣдатъ така голѣми, што е по-добре да се жертвуватъ известни ясни суми, отколкото да се излага на рискъ едно учреждение, което да понесе загуби, които биха могли да бѣдатъ извънредно голѣми.

Съ тая бележка искамъ да кажа, че въ заплатитѣ на чиновничеството трѣбва да съществува единъ принципъ на справедливостъ. Въ определянето заплатитѣ за еднакви служби трѣбва да се вземе еднаква база, трѣбва да има приблизително еднакви, съответни заплати. За квалифицирани служби, за служби, за които се иска било особенъ цензъ, било особена подготвеностъ, било особена отговорностъ, несъмнено е, че ще трѣбва да предвиждаме по-високи възнаграждения. Ние не бихме могли да занемаримъ и принципъ на служебната иерархия. Несъмнено е, че едно ведомство се строи по таква иерархическо начало и не може, следователно, изравнението да отива дотамъ, што ръководниятъ персоналъ, ръководнитѣ лица, които носятъ една голѣма отговорностъ, да бѣдатъ поставени въ едно такова положение, што тази отговорностъ да имъ тежи до такава степенъ, че да гледатъ да се освободятъ отъ нея частъ по-скоро, та да не може единъ отговоренъ министъръ да намѣри други зависщи ръководни и отговорни служби, освенъ свършено негодни хора, и, следователно, самъ да трѣбва да поеме извършването на чисто административни функции, което не е нито негова задача, нито негово задължение.

Като се ръководѣхме отъ тия съображения при установяването на новитѣ заплати, ние избрахме една година за сравнение — това не се схвана правилно отъ нашето обществено мнение — избрахме годината 1911, последната година на миренъ, нормаленъ, спокоенъ животъ въ България. Отъ септември месецъ 1912 г., както знаете, започна войната. Оттамъ нататъкъ — макаръ между 1912 и 1911 г. да нѣма голѣма разлика — ние имаме такива пертурбации, които не ни даватъ възможностъ да вземемъ друга година за база, която да считаме, че е основателно избрана. Но тази база, 1911 г., е една база, тя не е окончателно разрешение на въпроса. При внимателно преглеждане ние установихме, че и презъ 1911 г. сѣ съществували голѣми колебания и голѣми разлики въ заплатитѣ. Не е имало доба-

вѣчни, освенъ много малко въ Министерството на желѣзницитѣ, но между заплатитѣ на една и сѣща длѣжностъ съществували разлики. Примѣрно, единъ писаръ е получавалъ: въ Народното събрание 120 л. златни, въ Министерството на външнитѣ работи — 95 л., въ другитѣ министерства — 80 л., а нѣкъде и 70 л. Значи, за една и сѣща длѣжностъ сѣ били получавани различни заплати, макаръ че въ Министерството на външнитѣ работи отъ лицето, което е заемало тази длѣжностъ, се е изисквало владѣне на чуждъ езикъ, а въ Народното събрание сигурно не се е изисквало това. Всичко това показва, че и презъ 1911 г. пакъ сѣ съществували известни нередовности. И азъ много добре си спомнямъ, какъ комисията за изработване щатнитѣ таблици отъ 1910 г. се мъчеше, и то при такива нормални времена, да създаде щатъ за чиновницитѣ и да установи еднаквостъ и справедливостъ въ заплатитѣ и една възможностъ за авансиране по единъ определенъ, установенъ начинъ. Следователно, и 1911 г. не можеше да се приспособи изцѣло. Имаше разни класове на една и сѣща длѣжностъ и трѣбваше да се взематъ срѣдни числа. Къмъ това се прибави друга една мъжнотия. Ние имаме ведомства, които тогава не сѣ съществували: трудовата повинностъ, въздухоплаването, желѣзнопътното училище, телеграфопощенското училище, които, ми се чини, тогава се създаваха и не сѣ имали толкова дълго съществуване, поне въ такава форма, въ каквата сѣ съществували разни други вече разширени, заснети ведомства. Ясно е, че не можехме отъ 1911 г. да намѣримъ каквито и да е данни за установяването на основа за заплатитѣ въ тия ведомства, и, следователно, трѣбваше тѣ да се определятъ сега приблизително, съ огледъ на онова, което тогава е съществувало.

И по този начинъ коригирйки, поправяйки въ известни случаи разликитѣ, които сѣ съществували тогава, приспособявайки новитѣ длѣжности къмъ тия отъ онова време, ние дойдохме до една таблица за заплатитѣ на държавнитѣ служители отъ 1931 г., като се имаха предъ видъ и щатнитѣ таблици отъ 1922 г., въ които сѣ посочени разнитѣ категории: VI, V до I категория — извънъ категорията тогава не е съществувала. Излизаше се отъ следното положение: VI и V категории, които имаха въ течение на миналитѣ години процентно по-голѣмо увеличение, отколкото другитѣ, да бѣдатъ умножени съ единъ определенъ коефициентъ — ние предполагаме отначало 25, но при понататъшнитѣ пресмѣтания дойдохме до коефициентъ 23. Базата за VI категория е 70 л. златни, мирновременни, които сѣ получавани тогава.

Нѣма защо да занимавамъ Народното събрание съ базитѣ и коефициентитѣ на другитѣ категории до извънъ категорията, въ която сѣ поставени нѣколко длѣжности — председателтъ на Върховния касационенъ съдъ, председателтъ на Върховната смѣтна палата, главниятъ директоръ на желѣзницитѣ и още двама-трима души, които сега чазистъ не мога да кажа — за които длѣжности е възпрѣта основна заплатата 850 златни лева. Коефициентътъ, съ който се умножава тая основна заплатата, обаче, не е 23, колкото е за заплатитѣ отъ VI и V категории. Ние правихме много изчисления, които ни отнѣха доста много време. Най-напредъ умножавахме базитѣ за V и VI категории по 25 пѣти, за I, II и III категории по 20 пѣти, а за IV категория 22 пѣти. Най-сетне се установихме на следнитѣ коефициенти: 23 пѣти за заплатитѣ по V и VI категории, 19 пѣти за IV категория, а за по-горнитѣ категории 17 пѣти. Понеже, както ви казахъ, и въ заплатитѣ, получавани презъ 1911 г., е имало известни несъобразности, за известни заплати ние увеличихме базата съ 5 л. съ 10 л. съ огледъ да се постигне една справедливостъ въ установяването на заплатитѣ.

Тѣй че това, което е направено, отговаря на желанието да се уеднаквятъ заплатитѣ въ всички ведомства, като отъ самитѣ тия ведомства се поправятъ възможнитѣ несправедливости, възможнитѣ отклонения или разлики за една или друга категория, за една или друга длѣжностъ, въ предѣлитѣ на онѣзи кредити, които ние grosso modo установихме. По отношение пъкъ на квалифициранитѣ длѣжности гледахме, што тѣзи квалифицирани длѣжности да получатъ едно по-високо, едно по-голѣмо възнаграждение.

По този начинъ заплатитѣ се подобряватъ по сравнение съ тѣзи отъ м. януарий, февруарий и мартъ т. г. — взети като едно цѣло заплатата заедно съ добавѣнитѣ възнаграждения.

Намаленията, които ние направихме за тѣзи три месеца, засѣгатъ заплатитѣ по бюджета съ 10%, а добавѣнитѣ съ 2 до 40%. На нѣкои мѣста това намаление надминава 25% отъ общото, което получава чиновникътъ. Този темпъ

на намаление ние не бихме могли да поддържаме за напред, защото би било много несправедливо. Намаленията за тѣзи три месеца бѣха за една извънредна целъ, и затуй при установяването на сегашнитѣ заплати ние се отклонихме отъ тѣзи намаления, направихме едни по-чувствителни подобрения, обаче съ единъ таванъ, съ единъ плафонъ: никоя заплата не бива да бѣде по-висока отъ онази, която е получавана презъ декемврий месецъ 1930 г. Но това е като единъ плафонъ. Въ действителностъ заплатитѣ, които сѣ установени, всичкитѣ сѣ чувствително по-долу. И вие имате възможностъ веднага да проверите това, като умножите 850 по 17, ще се уверите, че нито една заплата не може да стигне този максималенъ размѣръ, който се посочваше като едно ограничение чрезъ направенитѣ по-рано въ Народното събрание предложения на г. Кожухаровъ, на г. Пѣдаревъ и нѣкои други народни представители. Тѣй че ние осъществихме по този начинъ онова, което се искаше отъ Народното събрание.

Обаче азъ съмъ длъженъ веднага да отбележа, че ние не считаме това като едно дефинитивно, окончателно, за винаги решение. Ние го считаме като едно временно решение за 1931/32 г. не съ огледъ на туй, че въ бѣдеще заплатитѣ биха могли да бѣждатъ чувствително увеличавани или чувствително намалявани, но съ огледъ на това, да дадемъ възможностъ въ това време ведомствата да си изработятъ щатни таблици и, следователно, да прибѣгнатъ къмъ една по-нова, по-модерно, по-целесъобразно рационализирана класификация на своитѣ чиновници.

Азъ трѣбва да кажа, че въ нѣкои ведомства това почти е направено. Напр., въ ведомството на Министерството на търговията, промишлеността и труда, г. министъръ Мишайковъ е успѣлъ вече при приготвянето на този бюджетъ да прокара едно свое разбиране въ установяването на класификацията на службитѣ на чиновникитѣ, и не остава освенъ това да се оформи по-сетне — разбира се, при възможнитѣ корекции — въ едни щатни таблици. Това ще остане да се извърши и отъ другитѣ ведомства.

Азъ не смѣтамъ, че тѣзи заплати, които сме установили, сѣ свършено справедливи. Азъ допускамъ и поддържамъ, съ огледъ на това, което представлява нашиятъ животъ, и особено съ огледъ на обстоятелството, че още ценитѣ на продуктитѣ не сѣ приспособили къмъ консоматора, че тѣзи заплати не сѣ напълно достатъчни. Тѣ не сѣ били достатъчни досега и затуй водѣха къмъ таква явни или скрити увеличения. Азъ не считамъ, че тѣ могатъ да бѣждатъ напълно задоволителни въ всички случаи. Обаче тѣ иматъ едно предимство: ще бѣждатъ свършено ясни, точно установени, всѣки единъ ще може да направи надлежната справка, и ще се отбѣгне, следователно, всѣко съревнование и всѣкакви препирни и разправии между самото чиновничество.

На второ мѣсто, възъ основа вече на така установенитѣ заплати, ние ще можемъ по-нататкъ да направимъ свършено леко възможнитѣ подобрения въ смисълъ на едно уголѣмяване съ огледъ на условията на живота, на едно изравняване, на вънасяне по-голямъ справедливостъ и т. н.

Съ това установяване на заплатитѣ свършва се безредното, което дойде следъ войната. Всичкитѣ добавъчни, бюджетни и извънбюджетни, скрити или явни — азъ наричамъ скрити тия, които съществуваша въ вещественитѣ разходи, като процентно възнаграждение — изчезватъ. Тѣ въ законопроекта за бюджета, който вънасямъ, сѣ вече изчислени като постѣпления на държавата. Оставатъ само нѣкои добавъчни; оставатъ тѣзи добавъчни, които сѣ плащани и преди войнитѣ: километражътъ на желѣзничаритѣ, икономическото възнаграждение на машиниститѣ за спестяване на материали, премиятѣ на желѣзнопѣжнитѣ работници, чрезъ които премии е въведена една правилна система за интензифициране на труда, летателното възнаграждение, възнаграждението въ нѣкои ведомства съ огледъ на тѣхната специалностъ — напр., въ полицията, администрацията и военното ведомство така нареченитѣ порционни и за облѣкло пари. Тѣ сѣ останали тѣй, както сѣ съществували по-рано, защото ние намѣрихме, че тамъ не бихме могли да отмѣнимъ онова, което е съществувало по-рано.

Това разчистване на заплатитѣ не можеше да стане безъ една обща основа. За да я добиемъ, ние трѣбваше да слѣдемъ добавъчното за длъжността и за семейното възнаграждение къмъ заплатата. Преди войната е било така; не е имало тия добавки и заплатата е била една. Обаче за да установимъ при все това единъ принципъ на справедливостъ, ние следвахме обратния пътъ: вмѣсто да даваме по-голямъ възнаграждение на семейнитѣ, ние засегнахме тия, които иматъ по-малки семейни тежести, т. е. нежененитѣ, несемейнитѣ, въ общъ смисълъ както се опредѣля

отъ закона за бюджета. Засегнахме сѣщо така и тия чиновнически семейства, въ които мъжътъ и жената се намиратъ на държавна, окръжна или общинска служба и, следователно, се препитаватъ отъ срѣдства, които идатъ изобщо отъ бюджета. Смѣтамъ, че по този начинъ — безъ да казвамъ, че сме постигнали нѣкаква абсолютна справедливостъ — ние сме разрешили сравнително добре въпроса.

Но има ли нѣкаква гавра въ този случай съ разнитѣ категории чиновници, когато ние установихме една обща база, когато търсимъ да установимъ справедливостъ, еднаквостъ навсѣкѣдѣ, като признаваме, че квалификациятѣ служби трѣбва да бѣждатъ другояче възнаградени и другояче поставени, отколкото обикновенитѣ календарски длъжности? Има ли нѣщо подобно въ установяването на самитѣ бази, на самитѣ коефициенти? Емми, г-да! Има ли нѣщо антисоциално въ този начинъ на сливане семейното възнаграждение съ заплатата и връщане къмъ една база, каквито сѣ заплатитѣ въ 1911 г.? Какво нелогично нѣщо има въ това?

Обаче и тия безосновни критики азъ ги чуохъ, макаръ че не получихъ никакво изложение, за да мога да проверя къде въ това действие на Министерския съветъ или на отдѣлнитѣ министерства е била допустната нѣкаква неправда или нѣкаква несправедливостъ — въ всѣки случай, обаче, допусната несъзнателно, неволно, вследствие на това, че при изчисленията, които сѣ правени, като е взета за база 1911 г., сѣ допуснати известни разлики. Освенъ това, азъ трѣбва да кажа, че при разглеждането на бюджета въ бюджетарната комисиия, когато ние подробно ще сравняваме всѣки бюджетъ съ бюджетитѣ на другитѣ ведомства, несъобразноститѣ, които биха съществували, веднага ще бѣждатъ забелязани и, разбира се, никой отъ насъ не би се противилъ — да се премахнатъ тия несъобразности, които съществуватъ и които не биха били оправдани отъ общитѣ принципи, приети за установяване на чиновническитѣ заплати.

Естествено е, че азъ ще държа за общия кредитъ. Азъ не мога повече да увеличавамъ кредититѣ, защото опредѣлихме крайния предѣлъ на разходитѣ. Въ Министерския съветъ ние опредѣлихме крайната възможностъ на приходния бюджетъ и освенъ известни корекции, поправки въ кръга на кредититѣ, опредѣлени за отдѣлнитѣ ведомства, никаква друга корекция по тази материя не би могла да стане. Бюджетарната комисиия ще има, следователно, всичката възможностъ да поправи несправедливоститѣ, ако сѣ допуснати такива. Но естествено е, че ще трѣбва въ това отношение да държимъ здраво за основитѣ, на които е поставенъ бюджетпроектътъ, защото несъмнено е, че ако ги изоставимъ, тогава ще дойдемъ до свършено други изчисления, до свършено други основи. А освенъ това е нужно и време, съ каквото ние вече не разполагаме — това го зная отъ този цѣлъ месецъ, въ който се занимаваме съ изчисленията на чиновническитѣ заплати — и то би довело може би до по-голямъ несправедливостъ, отколкото тия, които сѣ допуснати, или биха били допуснати въ бюджета за тази година съ опредѣлянето на сегашнитѣ заплати. Както ви казахъ, и щатнитѣ таблици сѣщо така ще бѣждатъ скоро изработени отъ всѣко министерство и съ тѣхъ ще бѣждатъ разрешени всички останали въпроси.

Финансовата 1931/1932 г., следователно, ще почне съ турянето начало за едно скончателно, ясно, разумно и справедливо разрешаване на чиновническия въпросъ. По този начинъ ние ликвидираме съ безредията въ заплатитѣ и азъ смѣтамъ, че разрешаваме една много голѣма и много трудна задача, която си бѣхме поставили за разрешение. Г-да! Азъ нѣма да ви давамъ сега характеристика на бюджетитѣ на отдѣлнитѣ ведомства. Това е излишно сега. Ако стане нужда, това ще направя при разглеждането на отдѣлнитѣ бюджети.

Съ чиновническия въпросъ е свързанъ и въпросътъ за пенситѣ. Трѣбва да кажа, че и по този въпросъ се проявява голѣма недоброевѣстностъ, въ смисълъ че известни лица, които сѣ сложили подписа си подъ единъ аванпроектъ, предварителенъ проектъ, безъ да сѣ възразили каквото и да било, въ печата излизатъ да казватъ, че били едно пълно недоразумение, че било окончателно идиотство и че не знаятъ какъ е могло да се изработи такъвъ проектъ! Касае се за представителя на дружество „Старини“, когото азъ освободихъ отъ длъжността, която заемаше въ пенсионния съветъ вследствие на тази му постѣпка. По този начинъ не може да се работи. Самитѣ негови другари, когато видѣха неговия подписъ безъ особено мнение, останаха смаяни. Такава недоброевѣстностъ не се върши, освенъ съ една целъ — да се поддържа едно незадоволство въ срѣдата на лица, които сѣ

посветили своите години на държавна служба, и които, без да имат други приходи, разбира се, твърде живо се интересуват от това, каква ще бъде тяхната пенсия.

Трѣбва да кажа, че и въпросът за пенсията е също така доста труден за разрешение. Казват: ами защо не сте го решили до сега? Въ едно листче от вчера четох пак: „Министърът на финансите отлага този въпрос и ще го разрешава с някаква бележка въ бюджета!“ Г. г. народни представители! Аз още нѣмамъ нарѣчка подобния писменъ доклад на тримата, които бѣха натоварени да изработятъ основитѣ на бъдещитѣ пенсии.

П. Анастасовъ (с. д): Кога сѣ натоварени?

Министъръ В. Молловъ: Бѣха натоварени презъ месецъ юлий 1930 г. И ако знаете Вие таблицитѣ и изчисленията, които тѣ сѣ направили...

П. Анастасовъ (с. д): Чакатъ да се приключи тази сесия, за да дойде новата Камара.

Министъръ В. Молловъ: Г. Анастасовъ! За Васъ морето е до колѣне.

П. Анастасовъ (с. д): Вие отлагате въпроса, за да дойде новата Камара.

Министъръ В. Молловъ: Не за това го бавя. Г. Стояновъ ми е далъ единъ проектъ, и азъ мога да го внеса въ Народното събрание, но азъ ви казвамъ, че писмения докладъ не съмъ получилъ още. Той е готовъ, сега е въ преписъ, и ще го получа. Но вие ще кажете: защо не се бърза? Че азъ самъ искамъ да се бърза повече, отколкото вие желаете, защото азъ имамъ да изпълнявамъ известни задължения на държавата, азъ съмъ длъженъ да намѣря срѣдства.

П. Анастасовъ (с. д): Вие обещавате.

Министъръ В. Молловъ: Азъ съмъ обещалъ да разреша разумно въпроса, а не прибързано. Въ 1926 г. азъ следвахъ вашия съветъ — не, вие не ми го дадохте тогава, а други — и внесохъ веднага въ Народното събрание изработения преди менъ проектъ при едно увѣрение предъ цѣлия Министерски съветъ отъ страна на лицата, които бѣха изработили този проектъ, че за пенсията нѣма да се иска отъ държавния бюджетъ по-голяма жертва отъ 100—120, максимумъ 150 милиона лева. При това тържествено увѣрение, дадено въ заседание на Министерския съветъ, азъ внесохъ тоя проектъ, и разрешихме въпроса за пенсията прибързано. Азъ ви питамъ: къде е пенсионниятъ фондъ? Защо трѣбватъ сега допълнителни жертви? Сега числото на пенсионеритѣ е уголъмено чувствително, а това не се е предвиждало по-рано.

П. Анастасовъ (с. д): Въ 1929 г. ние направихме предложение по бюджета...

Министъръ В. Молловъ: Е, ако бѣхъ приелъ това ваше предложение, тогава азъ щѣхъ да бѣда отговоренъ предъ пенсионеритѣ, пъкъ вие щѣхте да се хвалите предъ избирателитѣ.

П. Анастасовъ (с. д): Не е важно.

Министъръ В. Молловъ: Азъ съмъ длъженъ да направя едно разумно законодателство, но предъ видъ на това, което е набрано по пенсията презъ много години, това разумно законодателство не може да се направи отведнѣжъ. Обаче, както ви казвамъ, законопроектътъ се готви, скоро ще бѣде готовъ, ние сме въ последнитѣ дни на тая работа. Вие казвате: бъдещата Камара ще го приеме. Има ли грѣхъ въ това, че бъдещата Камара ще го приеме?

П. Анастасовъ (с. д): Вие тъй сте поставили въпроса.

М-ръ В. Молловъ: Азъ се надѣвамъ, че въ нея ще бѣдемъ пакъ двамата съ г. Анастасовъ и, следователно, двамата пакъ ще се препираме. (Смѣхъ) Следователно, нѣма защо да се безпокоите.

П. Анастасовъ (с. д): Тогава може да го отложите за XXIV-то Народно събрание.

Министъръ В. Молловъ: Г-да! За 1931/1932 финансова година ще трѣбватъ приблизително 900 милиона лева за изплащане пенсията за изслужено време, отъ които

640 милиона лева ще се събератъ отъ удържките на заплатитѣ, а държавата ще трѣбва да намѣри 260 милиона лева, чрезъ известно аменажиране на закона и чрезъ едно уреждане въобще на пенсионния въпросъ и на начинитѣ, по които може да се създаде наново пенсионниятъ фондъ. Но да не се спирамъ повече върху пенсионния въпросъ.

Нѣма да се спирамъ и върху въпроса за инвалиднитѣ пенсии, които лежатъ изключително върху бюджета. Инвалиднитѣ пенсии сѣ също така единъ боленъ въпросъ въ нашия общественъ животъ: тѣ сѣ извънредно малки, почти нищожни и постоянно има ходатайства да се подобрятъ, обаче бюджетнитѣ срѣдства не допускатъ това. Въ миналото, когато бюджетнитѣ срѣдства позволяваха, азъ дадохъ единъ пътъ 50 милиона лева за инвалиднитѣ пенсии, следъ туй дадохъ още 25 милиона лева, та всичко 75 милиона лева сѣ дадени за увеличение на инвалиднитѣ пенсии отъ 1926 г. до 1930 г. И най-много грижи имамъ за подобрене бита на инвалидитѣ, на които се даватъ и други облекчения, за да могатъ да подобрятъ своето положение.

Г. г. народни представители! Сега се връщамъ къмъ законопроекта за бюджета за 1931/1932 г. Азъ спрѣхъ вашето внимание върху разрешаването на въпроса за заплатитѣ на чиновницитѣ и на въпроса за пенсията сѣ огледъ на възможнитѣ съкращения въ разходите. Както единиятъ, така и другиятъ въпросъ се разрешаватъ сѣ огледъ на възможни икономии въ бюджета; сѣ огледъ на намалението скѣпотията на живота, за което азъ вчера говорихъ. Това намаление скѣпотията на живота е толкова чувствително, че ние сме длъжни, въз основа на него, да разрешимъ и други държавни въпроси.

Отъ сравнението, което направихъ, се вижда, че бюджетътъ за 1931/1932 г. е единъ бюджетъ, който се създава въз основа на резултатитѣ отъ предшестващитѣ години — не само отъ предшестващата година. Азъ вземамъ срѣдното число отъ приходитѣ, които отиватъ къмъ намаляване, а не къмъ увеличаване, и отъ тамъ определямъ разходите на 6.400.000.000 л. заедно съ слѣтитѣ фондове. Бюджетътъ за 1930/1931 г. заедно съ слѣтитѣ фондове възлиза на 6.999.000.000 л., кръгло 7.000.000.000 л. Значи, съ представения бюджетъ Министерството на финанситѣ и правителството сѣ направили едно извънредно голямо усилие, за да направятъ едно съкращение на 600.000.000 л.

Нѣкои биха казали, че това е едно малко усилие. За да се види, че не е малко, азъ ще посоча на нашитѣ бюджети отъ миналитѣ години, като оставямъ тѣзи години, когато имаме инфлация и спадане на нашитѣ пари, и почна отъ годинитѣ, въ които е стабилизирана нашата пара. Отъ 1923/1924 г. приходътъ на нашия бюджетъ се е движилъ къмъ тази цифра — 6.400.000.000 — съ изключение на 1928/1929 г. и 1929/1930 г., когато приходитѣ сѣ били чувствително по-високи и съответно сѣ били по-високи и разходите. Значи, съ това намаляване на разходите, което ние правимъ сега — къмъ 6.400.000.000 л. — ние достигаме до едно стабилизиране на нашия бюджетъ. И затова азъ разчитамъ да се осъществи бюджетътъ, който внасямъ. За редовния бюджетъ азъ мога да бѣда съвършено спокоенъ, че ще се осъществи.

Редовниятъ бюджетъ за 1923/1924 г. е приключенъ съ единъ излишѣкъ отъ 405.000.000 л., обаче неизплатени ангажменти отъ минали години има 645.717.000 л.; редовниятъ бюджетъ за 1924/1925 г. има единъ излишѣкъ отъ 959.000.000 л.; редовниятъ бюджетъ за 1925/1926 г. има единъ излишѣкъ отъ 79.000.000 л.; редовниятъ бюджетъ за 1926/1927 г. има единъ излишѣкъ отъ 82.000.000 л.; редовниятъ бюджетъ за 1927/1928 г. има единъ излишѣкъ отъ 471.000.000 л.; редовниятъ бюджетъ за 1928/1929 г. има единъ излишѣкъ отъ 680.423.000 л.

Но срѣдствата на редовнитѣ бюджети сѣ служили за покриване и на извънредни разходи и на разходите презъ войната. Въ 1924/1925 г. има единъ грамаденъ дефицитъ, но ще видите насреща два милиарда лева отнесени къмъ тая година като разходи по ликвидацията на войната. Но отъ войната насамъ ние сме имали и други ангажменти за извънредни разходи, разрешавани съ укази, които ние трѣбваше да ликвидираме. Следователно, за разлика отъ много други държави, ние сме покривали съ редовнитѣ срѣдства на бюджета и извънредни разходи. Разбира се, извънреднитѣ нужди не сѣ могли да бѣдатъ задоволени напълно — това е съвършено ясно; нѣкои стъ тѣхъ сѣ били задоволявани чрезъ редовнитѣ приходи, но не достатъчно. И всичкитѣ усилия, които сме направили въ тая посока и които сѣ много голѣми, ни доведоха до съзнанието, че съ редовнитѣ срѣдства на бюджета ние можемъ да удовлетворяваме извънреднитѣ нужди на държавата. Азъ ще ви посоча само нѣколко пункта.

Ние се опитаме да построим водопроводи с срѣдства от редовния бюджет — 300 милиона лева. Когато ние предприехме това мѣроприятие, имало е въ България направени само 64 водопровода; сега сж 394. Населението възприе това начинание. Тръжбитѣ се раздават, сега има непрекъснато, постоянно искания, и ние вече не можем да удовлетворимъ тази належаща нужда, освенъ ако бихме потърсили по извънреденъ начинъ други приходи.

За пѣтицата азъ ви цитирахъ вчера цифритѣ на Дирекцията на трудовата повинност. Но вие знаете много добре, че за пѣтица сж разходвани и суми от редовния бюджет. Пѣтица не сж строени само чрезъ трудоваци, но и по другъ начинъ — чрезъ предприемачи. И въ това отношение разликата между онова, което се завари презъ 1923 г., и това, което днесъ съществува, е граматна. Обаче, особено ако искаме да закрепимъ туристическото дѣло въ България, ако искаме да закрепимъ малко нашитѣ термически станции и други нѣкои мѣста съ природни богатства, хубости и т. н., ние ще трѣбва да имаме пѣтица не такива, каквито имаме сега, а ще трѣбва да имаме модерни пѣтица за новитѣ условия, за автомобилно движение — не за камioni, а за автомобили, за движението на автокари и т. н. Тукъ трѣбва една системна деятелност, която ще трѣбва да бѣде извършена отъ Дирекцията на желѣзницитѣ въ съгласие съ Министерството на общественитѣ сгради, за да бѣдатъ построени тамъ, където може, пѣтица годни за автомобилно движение особено за краткитѣ разстояния между желѣзнопѣтнитѣ станции и разнитѣ градове. Не бива да се правятъ скъпо струващи желѣзнопѣтни линии, както това вече не се прави никѣде.

Н. Пждаревъ (д. сг): Дълга работа.

Министъръ В. Молловъ: Може да е дълга работа, г. Пждаревъ, но такива пѣтица трѣбва да се направятъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Искамъ да кажа, че загазихме вече.

Министъръ В. Молловъ: Това нѣщо вече е предприето въ Швейцария, то се извършва отъ частнитѣ желѣзнопѣтни компании въ Франция. Напоследѣкъ четохъ, че се въвежда автомобилно движение за пѣтници, съ приспособление даже за нощуване — чрезъ автокари — между Варшава и Парижъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Това трѣбваше преди 9 години да го имаме предъ видъ.

Министъръ В. Молловъ: Това предполага, разбира се, много добре настлани пѣтица.

П. Палиевъ (д. сг): У насъ автомобилитѣ конкуриратъ желѣзницитѣ.

Министъръ В. Молловъ: Безъ съмнение. — Това изисква не пѣтица съ трапища, не пѣтица съ настилка отъ 25 см., която следъ 3 месеца, откато е направена, се изхабява и която въ края на краищата коства на държавата повече, отколкото ако не би била направена. Трѣбва каменна настилка на пѣтищата, трѣбватъ други настилки, които, обаче, по редовенъ начинъ, съ редовни срѣдства не могатъ да бѣдатъ направени. Доказателство е Гърция, която даде направата на пѣтищата около Атина на една американска компания и сега действително има завидни пѣтища.

Постройката на нови желѣзнопѣтни линии и пристанища е вървѣла много енергически напредъ. За тая целъ създадохме нови приходи — специалнитѣ фондъ за постройка на нови желѣзнопѣтни линии и за разширяване и поправка на съществуващитѣ желѣзници, гари и т. н. Обложи се населението въ мѣстата, които сж заинтересовани отъ постройката на желѣзнопѣтни линии, съ единъ специаленъ данѣкъ. Той е тежѣкъ, не постѣпва достатъчно, неправилно се разпредѣля, защото на нѣкои мѣста се плаща по дълго време съ огледъ на туй, че желѣзнопѣтната линия ще се построи за по дълго време, отколкото на други мѣста, където ще се построи за по-кратко време. Има оплаквания отъ този данѣкъ. Но това е доказателство, че и постройката на нови желѣзнопѣтни линии, макаръ сега българскитѣ държавни желѣзници да сж автономни и да иматъ възможностъ да манипулиратъ съ единъ бюджетъ по-другъ, отколкото оня, който съществуваше до преди две години, пакъ не може да се извърши безъ извънредни срѣдства. Ние за аменажиране, за приспособление на старитѣ желѣзнопѣтни линии, за тѣхното преустройство дадохме срѣдства отъ стабилизационния заемъ. Но съ това цѣлитъ въпросъ не се разрешава.

Както казахъ, тия усилия сж давали резултати. Азъ бихъ могълъ да ви прочета известни сведения, които, сѣтамъ, нѣма да бѣдатъ безинтересни и отъ които сведения вие ще видите, че инвентарѣтъ на държавата въ последнитѣ години се е увеличавалъ, че той сега чувствително е нарастналъ и че въ тая областъ наистина ние сме извършили нѣщо, което заслужава едно изтъкване, едно подчертаване. Ето ви положението по разнитѣ ведомства отъ 1923 г. до 1930 г.

По Министерството на вътрешнитѣ работи — купени сгради, разширение и поддрѣжка: въ 1923 г. — нищо; въ 1930 г. — 30.250.000 л.

По Министерството на народната просвѣта — отъ 1923 г. до 1930 г. — 52.500.000 л.

По Министерството на финанситѣ — отъ 1923 г. до 1930 г. — 56.257.000 л.

По Министерството на войната: въ 1923 г. за сгради и инвентаръ — 133.000.000 л. отъ тогава до 1930 г. дадени 75.450.000 л. Или всичко — 205.450.000 л.

Министерството на правосѣдието съ постройкитѣ, които е направило, е стигнало въ 1930 г. единъ инвентаръ отъ 100.277.000 л.

Министерството на търговията — сгради, минерални бани, професионални училища, Държавна печатница, машини — 228.795.000 л. въ 1923 г.; дадени сж до 1930 г. 100.155.000 л.; всичко ставатъ 328.950.000 л.

По Министерството на земледѣлието за 1923 г. — не зная колко. Отъ 1923 г. до 1930 г. сж разходвани 238.463.000 л. Само че тукъ не сж само покрититѣ стѣжания, ако мога така да кажа, но има и добитѣкъ и машини и семена.

По Министерството на общественитѣ сгради за направа на пѣтища, мостове и други съорѣжения, за поправката имъ, за направата на нови бански сгради, пристройки, водопроводи и др. инсталации сж разходвани отъ 1923 г. до 1930 г. 1.063.000.000 л.

По Главната дирекция на трудовата повинностъ за машини, уреди, инструменти, добитѣкъ, облѣкло сж разходвани до 1930 г. — 168.694.000 л.

Желѣзницитѣ и пристанищата въ 1923 г. струватъ 10.547.000.000 л. За купуване на подвижни материали, построяване на сгради, за плащане на отчуждени имоти, за постройка на пристанища, желѣзнопѣтни линии и др. разходвани сж отъ 1923 г. до 1930 г. 2.313.000.000 л. И сега въ 1930 г. всичко това представлява 12.860.000.000 л.

По Главната дирекция на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ — за купуване на сгради, телеграфни и телефонни инсталации — 394.000.000 л. въ 1923 г. Оттогава досега сж разходвани 88.555.000 л. Или всичко сега тѣ представляватъ 482.555.000 л.

По Дирекцията на въздухоплаването — летателни апарати и инструменти — 115.000.000 л.; оттогава досега сж дадени 70.000.000 л., или всичко 185.000.000 л.

Следователно, въ 1923 г. всичкитѣ държавенъ инвентаръ е представлявалъ 11.415.000.000 л.; оттогава до 1930 г. сж дадени 4.357.000.000 л. и днесъ представлява 15.772.000.000 л., а само покрититѣ държавни имоти днесъ се оценяватъ на една обща сума 3.500.000.000 л.

Виждате, г-да, усилията, които сж правени. Съгласете се, че срѣдствата, които сж разходвани, не сж срѣдства...

Г. Марковъ (з. в): Да не забравите и дълговетѣ.

Министъръ В. Молловъ: Ще дойдемъ и до дълговетѣ, за да Ви направимъ удоволствието, понеже вие специално съ тѣхъ се занимавате. Вие и сега разправяте — не вие лично, а нѣкои Ваши другари — че държавата купувала житото по 4 л., а го продавала въ странство по 8 л.! Азъ бихъ желалъ вашата Синдикална централа, която участвува въ закупуването на храни, да осъществи тия печалби за себе си.

Г-да! Недѣйте забравя, че това голѣмо усилие на държавата не е правено само съ редовни срѣдства на бюджета — разбира се, въ голѣма степенъ и съ редовни срѣдства на бюджета — но е правено и съ извънредни срѣдства на държавата, макаръ въ тази таблица, която ви прочетохъ, тѣзи данни да не сж посочени. За това, обаче, ще говоря подиръ малко.

Извънредни срѣдства на държавата има вложени специално за постройка на желѣзнопѣтни линии. Срѣдствата се даваха главно отъ стабилизационния заемъ. Обаче заедно съ тази деятелностъ азъ съмъ длъженъ да изтъкна и това, че по този начинъ ние можахме, въ това време, когато другадѣ имаше една голѣма безработица, да подпомогнемъ на нашето работно население и, следователно, да разрешимъ и единъ социаленъ въпросъ по единствения разуменъ, по единствения възможенъ начинъ. Нѣкои дър-

жави, които създават голъми фондове за подкрепа на безработните — а такива фондове ще се създават по необходимост, и трябва да се създават правилно, без възможности за злоупотребления — дохождат до положения почти невъзможни — както това се изтъкна ясно от канцлера на съкровището в Англия, от уважаемият г. Сноуден в неговата последна реч.

Премахването на безработицата у нас стана и вследствие на друга една дейтелност, която се разви от държавата чрез настаняването на бѣжанците. Азъ мога да ви съобща, че настаняването на бѣжанците скоро ще се привърши. Това настаняване е осъществено по единъ начинъ, който ние считаме за напълно целесъобразенъ, за напълно задоволителенъ, по единъ начинъ, който е далъ пълнитѣ резултати, които сѣ очаквани отъ това настаняване.

На 1 мартъ 1931 г., споредъ сведенията на Главната дирекция за настаняване на бѣжанците, бѣжанците възлизатъ на 222.880 души или 44.576 семейства. Поискали сѣ да се възползуватъ отъ бѣжанския заемъ 40.781 семейства. Отъ тѣхъ признати сѣ, че иматъ право на настаняване, 35.928 семейства, а сѣ настанени окончателно 28.788 семейства и временно 1.147 семейства, опредѣлени да се оземлятъ въ Карабоазката низина — 1.600 семейства. Или всичко настанени временно или окончателно 31.535 семейства, отъ които въ селата 23.333 семейства и въ градоветъ 5.545 семейства. Оставатъ за настаняване само 3.154 семейства, отъ които въ градоветъ 2.441 семейства.

Съ огледъ на настаняване на бѣжанците измѣрени сѣ и парцелирани 1.217.000 декара земи, отъ които сѣ раздадени 1.032.000 декара, или срѣдно по 35 декара на семейство. Раздадени сѣ на бѣжанците 6.000 коня, 10.800 волове, 2.000 крави, 2.700 биволи, катѣри и т. н., раздадено е семе 10.000 кгр. и пр. и пр. — другитѣ цифри нѣма защо да ви цитирамъ. Направени сѣ оздравителни работи 11 клм., уредени дворни мѣста на 12.570 семейства; разработени мери, обраблени сѣ драки и горски насаждения — 60.000 декара, горски насаждения — 89.000 декара; изсушени блата — 160.000 декара. Въ работа сѣ близо още 50.000 декара. Постройки: 7.374 къщи — окончателно довършени, въ строежъ — 2.291.

Виждате, какви сѣ даннитѣ. Отъ тѣхъ вие ще си направите заключението, че сѣ тази строителна дейтелност, несъмнено, се е помогнало чувствително и на това население у насъ, което посвещава своитѣ сили въ строителни работи, и по тоя начинъ не се е допуснало да се развие безработицата у насъ.

Но, г. г. народни представители, ние сме правила и други ликвидации; ние сме извършили всички онова, което е необходимо, за ликвидиране известни тежки послѣдствия отъ войната.

Ликвидация къмъ Българската народна банка. На 1 януарий 1923 г. — собствено, ние дойдохме на власт отъ юний, но азъ вземамъ даннитѣ отъ 1 януарий 1923 г. — ние заварихме единъ дългъ на държавата къмъ Българската народна банка отъ 4.700.000.000 л. Този дългъ е намаляванъ постоянно отъ 1923 г. насамъ. Той предстои още да бѣде намаляванъ. Ние го намаляхмъ съ 1.538.000.000 л. На 23 декемврий 1930 г. той е 3.161.845.000 л. Има още известни начини и способности за по-нататъшното му намаление. Ние сме уредили намаляването му чрезъ срѣдства отъ бюджета, чрезъ печалбитѣ, които реализира Българската народна банка и които, отиватъ за амортизация на този дългъ и т. н. — Нѣма нужда да се спирамъ подробно, обаче не мога да не констатирамъ, че ние сме направили усилия и въ това отношение. Несъмнено, много по-леко е да се направи такъвъ дългъ, отколкото да се погаси. Когато банкнотната машина работѣше, и когато чрезъ нея се създаваха голъми количества банкноти, които отизаха въ държавното съкровище, тогава, естествено, всѣки можеше да има въ джоба си по една 1.000 левова банкнота, но тази 1.000 левова банкнота се обезценяваше, тя се обезцени и ние се намѣрихме предъ задължението да покриваме това, което бѣше създадено отъ миналото.

Ние сме извършили и други ликвидации — ликвидацията по репарациитѣ. Нашитѣ задължения по репарациитѣ сега, ясно като изчисление да се опредѣли, представляватъ по сравнение съ онова, което бѣше уговорено и ратифицирано презъ 1923 г., едно чувствително намаление. Тогава основниятъ капиталъ, който ние трѣбваше да платимъ, бѣше опредѣленъ на 550 милиона златни франка. Отъ м. октомврий 1930 г. ние започнахме изплащането на нашия репарационенъ дългъ споредъ Хагскитѣ спогодби. Отъ тогава ние започнахме същевременно да действуваме и за неговото по-правилно, по-спра-

ведливо уреждане. Днесъ азъ мога да ви кажа, какви суми сме дали за изплащане на нашитѣ репарации. Обаче следъ Хагскитѣ спогодби отъ м. януарий 1930 г. ние се намираме предъ следното положение: вмѣсто 550 милиона златни франка капиталътъ на репарациитѣ сега е намаленъ на 171.350.958 златни франка — намаление съ 2/3 — и репарационнитѣ вноски, които трѣбваше отъ 1933/1934 г. да се плащатъ въ размѣръ на 43 милиона златни франка годишно въ течение на 50 години, сега чувствително сѣ намалени, и ще се плащатъ само 36 години.

Н. Пѣдаревъ (д. ср): Пакъ сѣ тежки.

Министъръ В. Молловъ: Хагскитѣ спогодби вече сѣ влѣзли въ сила. Протоколътъ, който се изискваше за влизането имъ въ сила, е подписанъ. Остава сега изпълнението на тѣзи спогодби. Изпълнението е вече започнало. Спогодбата съ Ромъния се забави, поради известни личнотии, които се създадоха чрезъ рекламации за нѣща неуредени въ самата спогодба. Предстои сега, обаче, и нейното изпълнение и вдигането на секвестра. Съ вдигането на секвестра ще се ликвидиратъ всички неуредени въпроси между насъ и Ромъния.

Онзи денъ се завърна директорътъ на държавнитѣ дългове отъ Парижъ, където подписа така наречения *Contrat de trust*, т. е. договоръ за окончателно уреждане съ Банката за международни плащания на въпроса за изплащането на нашитѣ репарации. Съществени отъ тоя договоръ сѣ чл. чл. 5 и 7, отъ които първиятъ опредѣля въ какви девизи може да стане това плащане — французки франкове, лири стерлинги, долари или италиански лирети, а вториятъ се отнася до начина на конвертирането на златнитѣ франкове, които ние дължимъ, въ тѣзи девизи. Доби се едно разрешение, което не налага никаква тежестъ на България, следователно — едно благоприятно разрешение.

Съ тоя договоръ, който ще бѣде внесенъ следъ нѣколко дни въ Народното събрание за разглеждане и одобряване, е решенъ най-сетне окончателно и другиятъ въпросъ: на 15 мартъ т. г. — следъ 10 дни, значи — Междусъюзническата репарационна комисия окончателно ликвидира, напуска България. Следователно, този остатъкъ отъ договора въ Ньойи изчезва. Тя остана, за да уреди въпроса по чл. 141 отъ договора въ Ньойи. Чл. 141 предвижда прехвърлянето на задълженията, които имала България за териториитѣ, откъснати отъ нея, върху съседни ней държави. Изчисленията траяха дълго време, траяха въ течение на две и половина години. Най-сетне този въпросъ е ликвидиранъ.

Вие знаете, че съ Югославия още въ 1924 г. ние уредихме всички спорни въпроси. Съ Гърция също тъй въпроситѣ сѣ наредъ. Вѣрвамъ, че тѣ ще бѣдатъ въ непродуктивно време окончателно ликвидирани. Това, което менъ ме интересува и което специално ме занимава, то е положението по конвенцията Молловъ—Кафандарисъ, конвенция, която се прилага и по която ние имаме известни мѣжнотии. Ето последнитѣ данни по ликвидацията на бѣжанскитѣ имоти.

Ликвидацията на имотитѣ на гърцитѣ, изселили се отъ България, дава една сума отъ 611.000.000 драхми, или кръгло 612.000.000 драхми съ известни лихви, които могатъ въ тоя случай да бѣдатъ прибавени. Една десета частъ се дължи въ наличностъ, а другата е въ облигации. Ликвидацията отъ 1 януарий до 20 февруарий 1931 г. дава една сума отъ 8.113.108 долари — или 621.917.000 драхми. Имотитѣ на българитѣ, изселили се отъ Гърция за същото време — 31 декемврий 1930 г. — възлизатъ на 18.504.000 долари, или 2.566.000.000 л. Ликвидацията отъ 1 януарий до 20 февруарий 1931 г. дава една сума отъ 18.732.000 долари — или 2.600.000.000 л. Виждате разликата, която се получава въ полза на ликвидираниитѣ въ Гърция имоти на нашитѣ бѣжанци.

За смѣтка на българитѣ бѣжанци трѣбва да бѣдатъ издадени облигации за 2.617.000.000 л., а за гърцитѣ бѣжанци — 613.000.000 драхми, или 1.100.000.000 л. Балансътъ, който въ тоя случай може да бѣде посоченъ, е близо 11.000.000 долари въ полза на България. Досега сѣ издадени известно количество облигации, частъ отъ които се амортизиратъ чрезъ купуване на пазара.

По тълкуването на конвенцията и по начина на амортизирането съществуватъ известни, нѣма да кажа недоразумения, но разнообразни тълкувания, по които ние имаме да се обясняваме предъ финансовия комитетъ на Обществото на народитѣ и не можахме да дойдемъ до едно общо съгласие. Гърцитѣ се бѣха отнесли съ молба за тълкуване. Тази молба тѣ не сѣ я подновявали, следъ като опитътъ, който се направи за едно примирие въ те-

чение на пет години, не даде очаквания резултат. Текстът, който беше изготвен, съдържахше въ себе си една клауза, която като-че-ли отклоняваше прилагането на самата конвенция, която сключихме с Гърция. Затуй ние не се съгласихме с този текст. Сега имаме също тъй известни колебания въ прилагането на тази конвенция, обаче азъ разчитамъ, че тѣзи колебания ще могатъ да бъдатъ поправени и следъ тѣхното поправяне тази конвенция ще може да бъде приложена тъй, както тя е била разбираана въ времето, когато е подписана — м. декември 1927 г.

При тая ликвидация, г-да, азъ съмъ длъженъ да обърна вашето внимание върху голѣмитѣ жертви които ние трѣбваше да правимъ непрекъснато за стабилизацията на нашата монета. Фактичката стабилизация настѣпи презъ м. декември 1923 г.; но законната стабилизация се осъществи чрезъ стабилизационния заемъ. Стабилизационниятъ заемъ бѣше една необходимостъ, за да можемъ ние да установимъ окончателно основата на нашия стопански животъ. Фактичката стабилизация не даваше пълната сигурностъ; законната стабилизация я даде. Обаче несъмнено е, че както съ закона за монополизиране на търговията съ чужди платежни срѣдства, така и съ други мѣрприятия, които бѣха взети по-сетне, ние имаше да извършваме една огромна работа, която не се вижда, защото е една работа на въздействию, една работа на създаване условия, една работа, която се свързва съ общитѣ политически условия, една работа за възстановяване на довърието и на кредита къмъ финансовото и стопанското положение на България. Тая стабилизация става възможна благодарение на заемитѣ, които ние сключихме. Азъ мога да ви съобщя и резултатитѣ отъ тѣзи заеми, такива, каквито сѣ днесъ. Българскиятъ заемъ разреши проблемата за настаняване на бѣжанцитѣ, което, както ви казахъ, се привършва. Азъ мога да ви съобщя и отдѣлнитѣ суми по тоя заемъ за каква целъ сѣ употребени. Българскиятъ заемъ представлява чисто произведение, общо взето, долари 4.239.000 и лири стерлинги 1.553.000. Сега ние имаме изразходвани всичкитѣ суми, при единъ остатъкъ по одобренитѣ смѣтки „равностойностъ въ лева“ — една разполагаема сума — отъ 130.307 въ лири стерлинги и левове въ Българската народна банка — всичко 150.432.000 л. Съ други думи, бѣжанскиятъ заемъ е билъ употребенъ споредъ своето предназначение. Остава една сума, която е запазена за доплащане на постройкитѣ, които сѣ започнати — за довършване на линията до Мостанли. Не знамъ дали ще стигнатъ тия срѣдства и дали ние не ще трѣбва да търсимъ нови срѣдства за нейното окончателно привършване. Съ този заемъ се внесекохъ въ България 4.239.000 долара и 1.553.000 лири стерлинги. Това значи, че Българската народна банка, която въ 1926 г. се намираще въ едно извънредно тежко положение, когато тя трѣбваше да търси временни, краткосрочни кредити, за да може да покрѣща своитѣ задължения, се намѣри веднага въ облекчение и можеше да мисли по-спокойно за преобрѣщане на краткосрочнитѣ си задължения въ дългосрочни.

Но съ туй стабилизация не можеше да стане. Стабилизация стана съ другия заемъ. Къмъ 1 мартъ 1931 г. стабилизационниятъ заемъ представлява номинална сума 1.800.000 лири стерлинги, произведение — 1.656.000 чисто произведение — 1.616.000 лири стерлинги, долари 11.910.000, французки франка 116.350.000. Чисто произведение, следователно, оставатъ, както ви го съобщихъ: изразходвани до 28 февруарий 1931 г. 1.346.000 лири стерлинги, 11.910.000 долари и 110.000.000 французки франка; остатъкъ 270.231 лири стерлинги и 6.311.000 французки франка. Следователно, и тоя заемъ, въпрѣки всичкитѣ критики въ течението на тѣзи две години е билъ употребенъ споредъ своето предназначение. Азъ тукъ съмъ длъженъ да ви припомня, че отъ този заемъ сѣ дадени на българскитѣ държавни желѣзници 539.000.000 л., на пѣтищата и съобщенията — 85.000.000 л., за пострадалитѣ отъ землетресението 330.000.000 л., за Кооперативната банка 100.000.000 л. за Земледѣлската банка 500.000 лири стерлинги, или 336.000.000 л. и т. н. Не можете да кажете, че този заемъ не е билъ съживителенъ, че не е далъ възможностъ на българската държава да разреши и задачата, която бѣше сложена предъ нея — стабилизиранието на своята девиза.

Тая политика, която е следвана за възстановяване на кредити, е била извършвана винаги въ съгласие съ Обществото на народитѣ. Обществото на народитѣ е подчертавало своето довърне нееднократно както къмъ българскитѣ държавни мѣже, къмъ политиката, която се е следвала отъ тѣхъ, така и къмъ положението на България. Това довърне е подчертано особено съ приключването на задатитѣ на комисаря на Обществото на народитѣ, който

следъ две-три седмици напуща България и комуто азъ по тоя случай съмъ длъженъ да отправя моята най-гореща благодарностъ, защото винаги както азъ, така и моитѣ колеги, сме имали отъ него пълна подкрепа, пълно разбиране на нуждитѣ на държавата и пълно желание да помага предъ всички органи и предъ всички съвещателни тѣла на Обществото на народитѣ. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Вие, обаче, г. г. народни представители, съ огледъ на това, което вчера ви говорихъ за икономическото, стопанското положение на България, ще ме запитате: какъвъ е изходътъ, какви сѣ изгледитѣ къмъ бъдещето? Въпрѣки тежкото свѣтло положение, въпрѣки всеобщата стопанска криза, България не е по-зле отъ другитѣ държави. Сравнете положението въ Германия. Но защо да отиваме въ Германия? Тя плаща тежки репарации. Вие виждате отъ днешнитѣ телеграми, че нейниятъ канцлеръ заявява, че Германия не мисли да спре своитѣ платежи, въпрѣки обстоятелството, че за пръвъ пътъ тя ще трѣбва да ги осъществява чрезъ свои собствени срѣдства — досега тя е плащала всичко чрезъ заеми. Вземете другитѣ държави. Вземете положението въ Англия, съ грамадна безработица. Вземете положението въ Ромъния, която отъ месеци, ако не и отъ години търси да сключи новъ заемъ, но не е успѣла. Вземете Югославия, която също тъй имаше едно твърдо намѣрение да сключи заемъ и изпращаше своитѣ хора — ако се не лъжа, тѣ сѣ още въ Лондонъ — да търсятъ срѣдства за извънреднитѣ нужди на държавата; да сключатъ оня заемъ, който е необходимъ за осъществяването на нейнитѣ голѣми задачи при чувствително уголѣмената територия. Тѣ не сѣ успѣли да го сключатъ. Какви сѣ тѣхнитѣ бюджети, г-да? Вземете бюджета на съседната държава Ромъния, управлявана отъ едно правителство, изхождащо отъ националъ-царанистката партия, която претендира да бѣде селска партия, или е такава. Ромъния е една отъ първитѣ държави, която прибѣгна до едно чувствително намаление на чиновническитѣ заплати, за да може да покрие своитѣ разходи и въпрѣки това бюджетътъ ѝ приключва съ дефицитъ отъ 3.000.000.000 ромънски леи — нѣмамъ отчета на министъра на финанситѣ тамъ, нѣмамъ окончателнитѣ данни но предполагамъ цифрата да е върна — така съмъ научилъ отъ вестникитѣ. Вземете всички други държави, които иматъ дефицити, постѣпленията на които сѣ намалѣли, трудноститѣ на които сѣ нарастнали. Безработицата другаде се явява извънредно тежко социално явление. Изчисляватъ, че въ свѣта днесъ има близо 15 милиона безработни ...

Х. Силяновъ (д. сг): 20 милиона.

Министъръ В. Молловъ: Около 6 милиона безработни има само въ Германия, съ 2 милиона и нѣщо има увеличение на безработнитѣ въ Англия въ сравнение съ миналата година. Обаче при тоа свѣтло положение азъ не съмъ чулъ въ другитѣ държави, въ пресата и въ публичнитѣ речи, да се говори за фалитъ, да се говори за катастрофа. Когато нашиятъ левъ падаше, кой говорѣше тогава за катастрофа, макаръ че то бѣше нѣщо много тежко за нашето стопанство? Когато съкровището се натоварваше съ известни задължения, когато безъ специаленъ законъ, безъ знанието на Народното събрание дългътъ на държавата къмъ Народната банка се възкачи на 1 януарий 1923 г. на 4 милиарда и 400 милиона лева, смѣше ли нѣкой тогава да говори за фалитъ или за катастрофа? Когато въ началото на месецъ май 1923 г. се приемаше, щото репарациитѣ да се плащатъ въ продължение на 60 години, отъ които 50 години по 43 милиона златни франка — по 1 милиардъ и 200 милиона лева — тогава се говорѣше за голѣмъ успѣхъ на българската политика.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Барабани биеха.

Министъръ В. Молловъ: Сега, понеже закѣснѣлъ за коѳопроектътъ за пенситѣ и понеже има съ единъ-два или три дена закѣсняване нѣкой пътъ въ известни изплащания или има нѣкои държавни платежи, които не се осъществяватъ веднага, затуй ли ще дойде катастрофа? За тѣзи 240 милиона, които не достигатъ за пенсионния фондъ, или затуй, че има известни закѣснения? Не, г-да, по тоя начинъ катастрофи — нито финансови, нито стопански, нито държавни — не идатъ.

За последицитѣ на войната ние не можемъ да отговаряме. Историческитѣ събития, въ които бѣше вмѣкната България, сѣ минали. Въ тѣхъ, обаче, ние трѣбва да търсимъ корена на това, което създаде тежката криза, отъ която страдаше и страда България: криза стопанска,

криза политическа, криза финансова и криза морална, което може би е най-тежкото. Но за всички тия кризи не Демократическият сговор може да отговаря. Той може да отговаря за друго. Той може да носи отговорности за това, което е поел от юний месец 1923 г. насам. Той може да отговаря за това, което той чрез своите правителства е изпълнявал с пълно себеотрицание, с дълбоко познаване на всичките въпроси, беззаветно. Нашата политика е била и е ясна. Преди всичко, възстановяване на вътрешната и външна сигурност на държавата; възстановяване на доверието и кредита на България; стабилизиране на нашата монета, ликвидиране всички съществували заварени задължения, които ние не бяхме създавали — с пълно запазване интересите на България, въ интерес на българското съкровище, с оглед на политическите възможности. Тази ликвидация е била благоприятна и почтена. Останало е малко да се прави — и по него ние изпълняваме нашия дълг, осъществяваме нашите задачи по един съвършено разумен начин, с пълно запазване на правя, с оглед на нашето положение, с оглед да може ние да се освобождаваме постепенно от тежестите, които бяха възложени върху България. Останало е още малко за извършване. Остава и въпросът за отоманския дълг, който не е разрешен, но не е разрешен затова, че турската държава, след като се опита да го разреши по един известен начин, днес продължава друга една политика — на невъзможност на разрешаване. Естествено е, че и той ще бъде разрешен въ предстоящите месеци или години.

Ние възстановявахме, ние възстановяваме. Ние търсехме да възродим България, като премахвахме и успяхме да премахнем хроническите дефицити с разполагаемите средства. Рабогичме въ всички посоки. Днешна България не е България от преди 1923 г. Тя днес може да се счита по-спокойна, по-напреднала, по-сигурна, с по-голямо стопанско равновесие. Времената, обаче, са тежки. Пред нас стои една световна депресия. Съ наши, местни средства ние не можем да осъществим всичко. Международните начини и методи изискват по-големи мероприятия, изискват по-широки начинания, изискват по-голяма възможност за сговаряне, за уреждане и за разрешаване на подобни въпроси от международен характер. Ние сме вървели с тези начини, ние сме вървели заедно с хората и държавите, които са търсели да разрешават всичките останали от войната световни проблеми въ общия дух на запазването на мира, на запазването на едни демократични и справедливи условия за съществуването на всички държави. Обаче ние не сме спрели с местни средства, с местни начини и методи да помагаме там, където трябва да се помага, гдето може нещо да се извърши. Може би, не сме осъществили всичко, което бихме желали. Нашите средства са ограничени и нашите възможности са предустановени. Обаче ние виждаме грамадността на задачата, която ни чака въ бъдеще и не подценяваме мъчнотията, които препрѣчват нашия път. Стопанските бъркотии не са премахнати, нито е възстановено материалното равновесие, а още по-малко моралното въ Европа, па дори въ цялия свят. Значи ли, че ние трябва да променим тази политика — политика на равновесие, на стабилизиране, на доверие, на възстановяване и възобновяване на националните приходи, на благосъстояние и на ред — на онава, което е образувало въ течение на толкова години най-скъпото благо на нашето отечество? Азъ ви посочихъ редъ закони, които иматъ за целъ да реформиратъ нашата фискална система, нашата държавна отчетност и някои други, също тъй, които засѣгатъ разни части на държавната дейтелност. Несъмнено е, че въ всѣко ведомство има приготвени такива мероприятия. Достатъчно е да ви помена за законопроекта за борба съ картели и трѣстове, който е изготвенъ отъ Министерството на търговията, като единъ законопроектъ, който е отъ по-важнитѣ. Едни отъ тяхъ са внесени. Такъвъ е законопроектътъ за общините, който е отъ капитално значение за нашата държава; може би не е възможно да бъде разискванъ и разгледанъ сега, обаче въпросътъ за нашата финансова политика въ областта на окръжията, на общинските съвети, поправянето на тяхното бюджетно положение, създаването на правилни условия за нашите автономни учреждения е една отъ най-големите задачи, които предстоятъ и които трябва да бъдатъ разрешени. Но би ли заслужавало ние да правимъ сега инвентаръ на нашата бъдеща дейтелност, ако не бихме имали една по-благородна целъ, по-благородна задача, ако не бяхме решени да поддържаме не само тези мероприятия, които нѣкой би казалъ, че са отъ ежедневния животъ, но да гледаме

по-далече, да гледаме по-ясно — ако ние не си слагаме задачитѣ на новото време, на новата държава? Днешната държава не е същата, каквато бѣше преди войнитѣ. Вчерашните теории са измѣстени отъ нови факти. Днешната държава се намира тамъ, гдето по-рано не го е правила, считала го е за невъзможно да го направи. Въ общъ интересъ тя се притича на помощъ на известни професионални интереси, тя се пази отъ егоизма на други. Тя не може да бѣде съсловна, тя не може да поддържа едно съсловие противъ друго, тя не може да бѣде класова, да води класова борба. (Оживление всрѣдъ земледѣлцитѣ)

Х. Мариновъ (з. в): Само на народняцитѣ може да бѣде!

Нѣкой отъ сговориститѣ: Що се разсѣвахте?

Министъръ В. Молловъ: Държавата не може да допусне диктатура на едно съсловие надъ друго. Тя не може да забрави условията на социалния животъ за възможния напредѣкъ на човѣчеството: свобода на науката, свобода на печата, свобода на съвѣстѣта, свобода въ семейството. Но тя също не може да върви напредъ за създаването на социална справедливостъ въз основа на обществената солидарност, ако не бѣде една силна демократическа държава. Войната е създала много конфликти. Вие виждате противоречиви интереси, интереси на данѣкоплатци противъ съкровище, интереси на производители срещу консоматори, местни интереси срещу общи, разни съюзи, синдикати, синдикални централи и др., които интереси могатъ да ги поставятъ въ противоречие едни съ други, или въ разрѣзъ съ известни общи разбирания, или общи интереси. Мнозина не са противъ държавата. Тѣ желаятъ, споредъ своите разбирания, да вървятъ въ тактъ, да вървятъ напредъ, обаче несъмнено е, че колкото държавата се разширява, толкова тя може да стане или става по-слаба. А, както казахъ, демократическата държава трябва да бѣде силна, за да осъществи своята примирителна, съзидателна и възстановителна функция. Всички живи сили трябва да се въодушевяватъ отъ тази мисль за общото благо. Новите обществени сили, младите генерации, да се откажатъ отъ безплодните усилия на съсловността, на диктатурата. Всички трябва да се обединятъ и вмѣсто вѣчни разпрѣпи, препирни, нападки и дори уронване престижа на отечеството, да установятъ заедно свободната правова, миролюбива България. Демократическиятъ сговоръ и вчера, и днесъ, и утре се е посветилъ на тая целъ. Той има тая енергия и воля и нѣма да я изостави, догдето достигне по-добри, по-щастливи и по-блѣскави резултати за България. (Продължителни ръкопѣскания отъ сговориститѣ)

П. Миновъ (з. в): На младежкия конгресъ ли произнесохте последните слова?

Министъръ В. Молловъ: Много ви смущава младежкия конгресъ. Вие можете да свикате другъ конгресъ.

Н. Петковъ (раб): Това е подигравка съ насъ, съ Камарата!

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя В. Димчевъ)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Думановъ.

Г. Марковъ (з. в): Г. председателю! Позволете ми да кажа две думи. Г. министърътъ на финансите току-що свърши голѣмото си експозе. Законопроектътъ за бюджета на държавата по отдѣлните ведомства до този моментъ не ни е раздаденъ, за да можемъ да се справимъ съ цифритѣ, които са визирани въ него. Азъ моля, г. министре — справедливо е — да се отложатъ разискванията поне за утре, а днесъ да ни се раздадатъ бюджетопроектитѣ. Какъ ще говоримъ само теории за миръ и свобода въ тая държава, когато нѣмаме бюджетопроектитѣ на рѣжка? Моля да се отложатъ разискванията за утре.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Дотогава ще се приготвишъ и ще говоришъ!

Министъръ В. Молловъ: Съгласенъ съмъ, частъ е 7, нека остане за утре.

К. Пастуховъ (с. д): Г. г. народни представители! Азъ мисля, че е нередовно и противно на възприетия до сега и следванъ отъ Камарата редъ да се започватъ веднага разискванията. Винаги, когато министърътъ на финансите е правилъ своето изложение, се е давало време да се поч-

натъ разискванията. Само съ единъ законъ за бюджета, въ който сж посочени общитѣ цифри за приходитѣ и разходитѣ, не може да се пристѣпи къмъ макаръ и генерални разисквания по бюджетитѣ. Това е много ясно, г. г. народни представители. Какъ може единъ депутатъ да говори по бюджетитѣ, когато има само общитѣ цифри за отдѣлнитѣ министерства, безъ да има предъ видъ бюджетитѣ на тия министерства, приходитѣ и разходитѣ имъ, за да си състави едно мнение? Кой е кривъ за това? Азъ бихъ хвърлилъ упрѣкъ върху самото министерство и министра на финанситѣ, че не сж готови бюджетопроектитѣ и не сж раздадени.

Министъръ В. Молловъ: Азъ съмъ направилъ всичко възможно. Азъ мисля, че сж раздадени бюджетопроектитѣ.

К. Пастуховъ (с. д): Не сж раздадени.

Министъръ В. Молловъ: Две недѣли вече се печататъ. Азъ ще направя справка, но мисля, че сж раздадени.

П. Анастасовъ (с. д): Вие досега спорѣхте да се внесе ли бюджетътъ или не. Министерска криза щѣхте да правите.

Н. Андреевъ (р): Даже и законопроектътъ за бюджета на държавата не е раздаденъ на всички народни представители.

Министъръ В. Молловъ: Азъ мисля, че е раздаденъ.

П. Анастасовъ (с. д): Вие до този моментъ спорѣхте, дали да се внесе бюджетътъ или не, а сега бързате.

Н. Пждаревъ (д. сг): Законопроектътъ за бюджета е раздаденъ въ вторникъ, а днесъ е четвъртъкъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Безъ да имаме бюджетопроектитѣ на отдѣлнитѣ министерства, какъ ще можемъ да приказваме?

Министъръ В. Молловъ: Не знамъ дали не сж раздадени другитѣ.

К. Пастуховъ (с. д): Това е елементарно нѣщо.

Министъръ В. Молловъ: Нѣма нищо елементарно. Другитѣ бюджети сж въ сѣщностъ таблици. Азъ бихъ желалъ да видите английския бюджетъ какъ се внася.

К. Пастуховъ (с. д): Може ли това нѣщо?

П. Анастасовъ (с. д): Това е скандалъ!

Г. Марковъ (з. в): Половината бюджети не ги знаемъ. Нова система за заплатитѣ възприемате и ние не я знаемъ.

Н. Андреевъ (р): Даже законътъ за бюджета не е раздаденъ на всички народни представители.

К. Пастуховъ (с. д): Тукъ се казва, че законътъ за бюджета не е раздаденъ на всички, но да речемъ, че е раздаденъ, обаче бюджетитѣ на отдѣлнитѣ министерства не сж раздадени. Защо г. министъръ-председателътъ се смѣе?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ще Ви отговоря, г. Пастуховъ, бждете малко по-въздържанъ, недейте се сърди.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ предлагамъ, ако утре се раздадатъ бюджетитѣ на отдѣлнитѣ министерства или днесъ, тогава разискванията да почнатъ въ вторникъ или срѣда. Това е единъ редъ, който е възприетъ.

А. Пиронковъ (д. сг): Вие сте вѣчно неготови. Вѣчно протестирате.

П. Анастасовъ (с. д): Вие закѣснѣхте съ внасянето на бюджета, защото Буровъ и Молловъ се караха. Играехте на криза, а сега бързате.

К. Пастуховъ (с. д): Ако е готово болшинството да гласува, тогава гласувайте безъ да има бюджетъ.

К. Николовъ (д. сг): Има ораторъ, който иска да говори.

К. Пастуховъ (с. д): То е отдѣленъ въпросъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Трѣбва да се даде време за проучване на бюджетитѣ.

К. Пастуховъ (с. д): Защо опозицията да е виновна, че не е готова, когато правителството е виновно, че не е раздало бюджетитѣ?

А. Пиронковъ (д. сг): Разбрахме.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата г. министъръ-председателътъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Говори се за традиции. Една традиция е, когато дойде да се разглежда бюджетътъ, все да се търсятъ причини, за да закѣснѣе разглеждането му.

Х. Баралиевъ (с. д): Вие го закѣснихте 6 месеца.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Запази си енергията.

Д. Дерлипански (з. в): Не е раздаденъ законътъ за бюджета на всички. Раздайте го на тѣзи, които не сж го получили.

П. Анастасовъ (с. д): На 40 депутати не е раздаденъ законътъ за бюджета.

Министъръ В. Молловъ: Дерлипански ще чете бюджета!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Втората традиция е, че нѣкои отъ г. г. народнитѣ представители, които не си задаватъ трудъ да прочетатъ . . .

Отъ лѣвицата: А-а-а!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: . . . дневния редъ, и ако нѣматъ законопроектитѣ, които ще се разглеждатъ, да отидатъ да ги потърсятъ, викатъ, че не сж раздадени, че не може да се разиска. Такива господа сж почтениятъ г. Андреевъ, високоуважаемиятъ г. Дерлипански и т. н., които казватъ, че законътъ за бюджета не билъ раздаденъ. Той е раздаденъ.

П. Анастасовъ (с. д): Дайте го!

Н. Андреевъ (р): Законътъ за бюджета не е раздаденъ на 40 души. Провѣрете. Ей сега искахме и казаха, че нѣма. Ще печататъ нови екземпляри. Това е истината. (Глъчка)

Председателствуващъ В. Димчевъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Вие не знаете ли, че за да се тури единъ законопроектъ на дневенъ редъ, трѣбва да бжде раздаденъ?

Х. Баралиевъ (с. д): Не достига. Не е раздаденъ на всички.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ако бѣхте увѣрени въ това, което говорите, трѣбваше да вземете думата вчера или днесъ и да кажете: „Г. министре на финанситѣ! Защо говорите по законопроектъ, който не е поставенъ на дневенъ редъ?“ Законопроектътъ е раздаденъ.

Х. Баралиевъ (с. д): На всички не е раздаденъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Вие не сте го вземали.

Х. Баралиевъ (с. д): Изчерпанъ е.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: То е другъ въпросъ.

П. Миновъ (з. в): Ходихъ въ канцеларията, искахъ законъ за бюджета, не ми го дадоха. Ей сега го взехъ отъ г. министъръ Данаиловъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Иде отъ Нова-Загора и се сѣтилъ да търси закона за бюджета! (Възражение отъ лѣвицата).

Изслушайте ме. (Началникътъ на канцеларията подава списъкъ на г. министъръ-председателя) Ето списъка, на

който сж се разписали народните представители, които сж получили законопроекта за бюджета. Но има нѣкои, които не сж били завчера тукъ и сега сж се сѣтили да го поискатъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Не даватъ бюджетитъ на отдѣлните министерства отъ канцеларията.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Сега пъкъ друго. Отъ канцеларията не се раздаватъ бюджетопроектитъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Отъ вторникъ се раздаватъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Но казва се друго: законопроектътъ за бюджета, въ който се помѣстватъ всички цифри за приходитъ и разходитъ, и който се съпровожда съ бюджетопроекта за приходитъ, билъ раздаденъ, но не били раздадени бюджетитъ на отдѣлните министерства. Г. министърътъ на финанситъ ги е внесълъ. Питахме сега началника на канцеларията, защо не ги е раздалъ. Той каза: „Бюджетитъ на едно-две министерства не сж дошли отъ печатницата, а пъкъ другитъ не сме ги раздали, защото депутатитъ взематъ по нѣколко бюджетопроекти, после постоянно все искатъ и искатъ. Казахме му да ги раздаде и да не се бои, че пакъ ще искатъ; да имъ даде колкото има.

Повдига се и другъ въпросъ, по който взе думата г. Пастуховъ. Споредъ г. Пастуховъ, г. министърътъ на финанситъ може, следъ като внесе законопроекта за бюджета, да държи своето експозе.

К. Пастуховъ (с. д): Сега не съмъ се обявилъ противъ, че е направилъ изложение. Нека го направи.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Добре, че правите поне тази концесия.

К. Пастуховъ (с. д): Направилъ го, направилъ!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Но г. Пастуховъ иска да каже: следъ тази дълга и съдържателна речъ на г. министра на финанситъ, желателно е намъ, които ще го критикуваме, да ни се даде възможностъ да проучимъ неговото изложение.

Х. Баралиевъ (с. д): Да ни се раздадатъ бюджетопроектитъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ти, Баралиевъ, какво ще проучишъ? Остави!

Х. Баралиевъ (с. д): Вие толкозъ много го проучвахте, че разсипахте народа. Цѣлиятъ народъ вика: вървете си. Това е истината. Вие се крепите само на насилието. И работници, и земледѣлци, и занаятчи, и държавни наемници, всички викатъ противъ васъ. Само насилието ви крепи и нахалството ви, нищо друго. Трѣбваше да внесете бюджетитъ на 28 януарий, а днесъ сме 5 мартъ. Нѣмате бюджетитъ, а имате безсрамие да обвинявате опозицията. Засрамете се.

А. Пиронковъ (д. сг): Вие трѣбва да се засрамите, защото не знаете какво говорите.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Баралиевъ! Гослушай човѣка, който стои начело у Васъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Дръжте смѣтка за Вашето положение, защото сте министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Той може да прекалява, но ако ти почнешъ много да прекалявашъ, може и да те изключатъ, и да те вържатъ. Съ прекалявания не ставатъ тѣзи работи.

Н. Андреевъ (р): Тукъ повече хора ще се намѣрятъ, които ще разбератъ вашия бюджетъ, отколкото оттатъкъ: (Сочи болшинството)

Нѣкой отъ сговориститъ: Ей, че сега го рече.

Т. Стоилковъ (д. сг): Ти я погоди. Новъ националенъ талантъ! 150 души ги изкара невежи. Кютукъ такъвъ!

К. Пастуховъ (с. д): Трѣбва да се изпълни повелата на закона.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Пастуховъ! По този въпросъ не си правъ. Повеля на закона нѣма, че дебатитъ трѣбва да започнатъ, следъ като една седмица, да речемъ, се даде време на народните представители да изучатъ бюджета. Защото тежко и горко на онзи народенъ представителъ, който може да взема думата по държавния бюджетъ само 4—5 дена следъ речта на финансовия министъръ, въ което време да я разбере. Тия, които искатъ да критикуватъ, тѣ трѣбва да бждатъ винаги въ течение на бюджетнитъ въпроси.

К. Пастуховъ (с. д): Когато седѣхме тукъ съ Васъ, г. Ляпчевъ, отъ тамъ (Сочи болшинството) винаги сж ни казвали, че не разбираме. Азъ не желая да третираме така народното представителство, следъ като на Васъ толкова години отъ тамъ сж Ви говорили, че не разбирате, а тѣ разбиратъ. Какво разбираме ние и какво разбирате вие, това не е предметъ на разискване сега.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: За мене можете да направите провѣрка въ дневниците на Народното събрание и ще видите, че, щомъ се сложи нѣкой законопроектъ на разглеждане, никога не съмъ искалъ срокове, за да се подготвя да говоря, защото съмъ ценилъ какво струва на държавата и въ пари, и въ време, протакане на заседанията. (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ) Това да го знаете. Провѣрете и ще видите: никога, заради хубостъ на моята фраза, не съмъ се отказвалъ да се явя веднага на трибуната.

Но защо да се пререкаваме съ пусти фрази? Нѣма никакъвъ законъ, който да предвижда, че, каго свърши министърътъ на финанситъ своето експозе, трѣбвало да се даватъ дни, за да се подготвятъ народните представители да взематъ думата по финансовитъ въпроси, които той е третираалъ.

К. Пастуховъ (с. д): Недейте приказва за работи, които сж ясни.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Сега идвамъ до традицията. Не отказвамъ, че традицията е била такава — така сж искали по една или по друга причина — обаче намѣри се единъ ораторъ, комуто можемъ да отдадемъ честъ, че не е спалъ презъ годината и се е държалъ въ течение на въпроситъ. Той иска сега думата, качва се на трибуната.

К. Пастуховъ (с. д): Какъ можете да говорите, че ние сме спали?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не казахъ за Васъ, че сте спали.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ искамъ да се спазятъ традицитъ, да се спазятъ законитъ, да се спази правилникътъ — всичко да бжде спазено. Ако Вие сте нервозенъ и имате кавга за други работи, недейте си излива яда върху насъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Е, билъ съмъ нервозенъ!

К. Пастуховъ (с. д): Отъ нѣколко дена виждамъ, че подскочате за нищо и никакво.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Пастуховъ! Ще ми забраните ли да направя комплиментъ на единъ ораторъ?

П. Анастасовъ (с. д): А всички други да обиждате.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Обижда се онзи, който може да се почувствува обиденъ.

И тѣй, не виждамъ никаква причина да не се изслуша сега единъ ораторъ, който иска да говори. Ето защо моля г. Думанова, ако желае да говори, да заеме трибуната.

Б. Смиловъ (нац. д): Той е готовъ, но защо не отложите за утре?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ако той иска да прави концесия на тѣзи разбирации, не сме ние, които сме показвали такава дълго търпение, . . .

Отъ лѣвицата: А-а-а!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ехъ! Господата — горкитъ — тѣ имали търпение!

Г. Марковъ (з. в): Имате търпение да не отговаряте на питанията ни за побоищата.

Министър-председател А. Ляпчевъ: ... не сме ние, казвамъ, които ще ви откажемъ да вземате думата утре. Или и това ви е малко? Малко ли сж 24 часа? (Възражения отъ лъвицата)

П. Анастасовъ (с. д): Раздайте бюджетитъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Има предложение отъ единъ депутатъ отъ опозицията да сложимъ въпроса на дневенъ редъ утре и който е готовъ, ще говори. А пъкъ азъ мога да ви обещаю, че който не бжде готовъ утре, ще му дадемъ възможност да говори идущия път.

И така, г. г. народни представители, понеже часътъ е 7, ...

К. Пастуховъ (с.д): Позволете ми една дума.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Много думи говорите Вие.

К. Пастуховъ (с. д): Миналата година народното представителство направи тази отстъпка — преглътнахме го, макаръ два бюджета да не бѣха раздадени, а всички други бѣха раздадени — да се пристъпи къмъ разискване. Ако бѣше въпросъ да се държи строго на формалността, имаме основание и миналата година да настояваме да бждатъ раздадени и тѣ, защото нераздаването имъ стана не по вина на опозицията, а по вина на онѣзи министри, които не сж внесли своевременно своитъ бюджетопроекти. Но днесъ недейте да говорите: „Който желае“. Тукъ не е до желание. Надъ желанието има парламентаренъ редъ, има законъ, има конституция, има правилникъ, които сж задължителни. Моля Ви се, не Ви прилича за мѣстото, което заемате, да бждете тъй нервозенъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Ха! (Смѣе се)

Т. Христовъ (д. сг): Той се смѣе, Вие се ядосвате.

К. Пастуховъ (с. д): Разпоредете се да се внесатъ всички бюджетопроекти и тогава да се пристъпи къмъ разискване.

П. Анастасовъ (с. д): (Казва нѣщо)

Т. Стоилковъ (д. сг): Г. Пастуховъ ще се защити. Той нѣма нужда отъ твоята защита.

П. Анастасовъ (с. д): На тебъ не ти обръщатъ внимание. Прощавамъ ти.

Т. Стоилковъ (д. сг): Неизпечена керемида!

Министър-председател А. Ляпчевъ: Не мога да се съглася по никой начинъ съ г. Пастухова, че конституцията или правилникътъ забраняватъ на ораторъ да вземе думата по единъ въпросъ, по който е готовъ да говори и има основание да я вземе. Нѣма такова нѣщо, г. Пастуховъ. Ако е въпросъ да си правимъ отстъпки, азъ съмъ съгласенъ, както Ви казахъ; но щомъ има ораторъ, който е готовъ да говори утре, никой нѣма право да му откаже, защото може да се случи на следния день да има друга работа.

Отъ лъвицата: А-а-а!

Министър-председател А. Ляпчевъ: Така е. Това не е чудно.

П. Анастасовъ (с.д): Който има друга работа, да си седи въ къщи.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Виждамъ Ви, колко време сте тукъ. Не разсждавате човѣшки. — Щомъ ораторътъ е готовъ, утре ще има думата, и — повтарямъ — ако другитъ господа не сж готови, ще продължимъ дебатитъ въ вторникъ.

П. Анастасовъ (с. д): Раздайте бюджетитъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Ще ги получите.

К. Пастуховъ (с. д): Това е искане на народното представителство — да раздадете бюджетопоектитъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Народното представителство ще каже желанието си съ гласуване.

Г. г. народни представители! Часътъ е 7. Понеже атмосферата се разгорещи и ме обвиниха, че съмъ се раздразнилъ, ...

П. Анастасовъ (с. д): Нервозенъ сте — нека Ви го кажатъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Бждете спокоенъ, г. Анастасовъ. Не можете ме раздразни. Вие си изхабихте нервитъ. — ... то предлагамъ да се вдигне заседанието. Утре на дневенъ редъ на първо мѣсто ще бжде законопроектътъ за бюджета и ораторътъ, който е готовъ, утре ще има думата

П. Анастасовъ (с. д): Бюджетитъ да се раздадатъ. Нѣма да позволимъ да се приказва утре. Скандалъ ще има. (Глъчка)

Председателствуващъ В. Димчевъ: (Звъни)

Министър В. Молловъ: Г. Анастасовъ! Идете въ канцеларията да получите бюджетитъ. Тѣ сж тамъ. Не можемъ да печатимъ по 2.000 екземпляра; печатимъ само 300 екземпляра.

(Скарване между квестора Т. Христовъ и народния представител П. Анастасовъ)

Председателствуващъ В. Димчевъ: (Звъни) (Става правъ) Г. г. народни представители! Едно обяснение по въпроса отъ страна на бюрото. Въ вторникъ се раздаде на народнитъ представители законопроектътъ за бюджета. Практика е въ Държавната печатница да се печататъ по 300 екземпляра отъ всѣки бюджетопроектъ само за Народното събрание. При раздаването случва се, че нѣкои отъ г. г. народнитъ представители получаватъ повече екземпляри.

Г. Драгневъ (з. в): Не е истина.

Х. Баралиевъ (с. д): Раздаватъ се срещу подписъ

Председателствуващъ В. Димчевъ: Слушайте ме, какво ви говоря. — Случва се, че нѣкои народни представители, които не сж присѣствували въ заседанието, когато се раздаватъ бюджетопроектитъ, не ги получаватъ. Понеже нѣкои взематъ повече екземпляри, изчерпватъ се и никакъ не е чудно, че нѣколко души народни представители — 20 или 30 — ...

Н. Андреевъ (р): 40 души.

Председателствуващъ В. Димчевъ: ... не сж получили нито единъ екземпляръ.

Това ми дава поводъ да се спра на друго нѣщо. Въ Народното събрание сж постѣпили всички бюджетопроекти, съ изключение на четири. Наредихме да постѣпнатъ всички бюджетопроекти и да се раздаватъ срещу подписъ, за да знаемъ, че всички народни представители сж получили всички бюджетопроекти. Понеже законопроектътъ за бюджета на държавата се раздаде въ вторникъ, поставихме го на разискване въ следващото заседание и сега се разисква. Вие знаете, практиката е, че въ последствие, следъ като се разгледатъ въ комисията бюджетопоектитъ, по § 1 отъ всѣки бюджетопоектъ ставатъ пакъ общи дебати.

К. Пастуховъ (с. д): Това е отдѣленъ въпросъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: И ако сега се спори върху общата политика, която се съдържа въ законопроекта за бюджета, азъ мисля, че при общитъ дебати народнитъ представители могатъ да черпятъ своитъ основания и доводи отъ онова, което се съдържа въ законопроекта за бюджета. Затуй председателството смѣтна, че

е достатъчно раздаването на законопроекта за бюджета, за да може да се пристъпи към общи дебати.

К. Пастуховъ (с. д): Опасна практика. Нѣма да я позволимъ. Наустъ нѣма да говоримъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Не практика, а правилникътъ е такъвъ.

Които приематъ предложението на г. министъръ-председателя, да се вдигне заседанието за утре съ същия дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събра- нието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. и 8 м.)

Председателъ: **Н. НАЙДЕНОВЪ**

Подпредседателъ: **В. ДИМЧЕВЪ**

Секретаръ: **Г. КРЪСТЕВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: Добри Даневъ Манасиевъ, Владимиръ Начевъ, Василъ Игнатовъ, Ставри Андреевъ, Димитъръ Гичевъ, Никола Кемилевъ, Борисъ Евтимовъ, Стефанъ Бояджиевъ, д-ръ Иванъ Бешковъ, Вълчо Даскаловъ Вълчовъ, Драгомиръ Апостоловъ, Григоръ Чешмеджиевъ и Христо Горневъ	971	Питания: 1. Отъ народния представителъ Никола Пж-даревъ къмъ министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти — относно произволно налагане глоби на нарушители на закона за горитѣ и относно трудния поминѣкъ на селата въ Видинска околия. (Съобщение)	971
Предложение за тълкувателно решение къмъ решението на Народното събрание за одобрение на I-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 3 юлий 1928 г., протоколъ № 48 бисъ, за отнемане на концеситѣ за експлоатацията на държавнитѣ гори, находящи се въ басейна на Кричимската, (Вжча), Мѣста и Доспатската рѣки, както и ония въ Василювска и Малкотърновска околии. (Съобщение)	971	2. Отъ народния представителъ Илия Януловъ къмъ министра на търговията, промишлеността и труда — относно неизпълнение постановлени- нията на закона за застраховка противъ безработица. (Съобщение)	971
		Законопроектъ за бюджета на държавата за 1931/1932 финансова година. (Първо четене — продължение изложението на министра на финанситѣ)	972
		Дневенъ редъ за следващото заседание	984